

SOSIALISTISK *fremtid*

ORGAN FOR BEVEGELSEN FOR SOSIALISME
#1 / 2005 - LØSSALG KR. 25,-

Venstre om!

Regjeringsalternativet
PROUT

Optimisme i Bolivia
Kjensler og tenkning

Patriot Act på norsk?

Er høyregeringen i ferd med å innføre Bush-administrasjonens *Patriot Act* på norsk jord?

Spørsmålet er legitimt. Fredag den 18. mars la den nemlig frem et lovforslag som skal sikre politiet utvidede fullmakter. Aftenposten kommenterte det slik på lederplass den 21. mars i år: "I praksis betyr [...] forslaget at PST kan romavlytte hele miljøer, for eksempel av politisk eller religiøs karakter, uten at de mistenkes for å ha gjort noe straffbart". Avisen karakteriserte det hele som "oppsiktsvekkende".

Sikkerhetstjenesten (PST) har allerede de fullmaktene den trenger for å overvåke personer eller miljøer der det er skjellig grunn til mistanke om kriminell aktivitet. Det nye forslaget representerer et brudd med sentrale rettstatsprinsipper. Det er ironisk at det er en koalisjon av partier som alle bruker frihetsbegrepet så flittig, som står bak et slikt forslag.

Historien viser hva frie fullmakter til overvåkningsapparatet kan føre med seg. Mange politiske aktivister som under den kalde krigen ble fremstilt som paranoide, fikk med Lundkommisjonens avsløringer bevis på sine påstander om å ha blitt utsatt for de pussigste former for overvåkning. Barn som var med på sosialistleire, eller ungdomsskoleelever som markerte seg politisk, havnet i registrene. I flere av venstresidens organisasjoner var det plassert rapportører og provokatører. Vissheten om dette gjorde det vanskelig å ha tillit til sine kamper, og førte til mye destruktiv intern mistenkeliggjøring.

Det er mye som står ubesvart med hensyn til hva opplysningene skulle brukes til. I en nasjonal krisesituasjon - som heldigvis ikke kom - skulle småforbrytere slippes ut fra fengslene for å gi plass til de man regnet som potensielle landsforfødere.

Som tidligere er det grunn til å anta at fremmede makter spiller en rolle i forbindelse med innføringen av den nye lovgivningen. Norge er et land av stor strategisk betydning, både på grunn av geografisk beliggenhet og vår rolle som verdens tredje største oljeeksportør. En styrket venstreside og antikrigsbevegelse vil kunne oppleves som en trussel av internasjonale økonomiske og politiske interesser.

Venstresiden må holde tungen rett i munnen i en slik situasjon. Vår linje må være full åpenhet og demokratiske virkemidler. Det er nok av eksempler på hva det motsatte kan føre til.

Redaksjonen

INNHOLD

Solidaritetsregjeringen - blindvei eller veiskille	4
Yrkesforbud - spøkelse fra 70-tallet?	6
PROUT	8
To år med Lula - eit langsamt steg framover for Brasil?	11
Okkupasjonen av Haiti	14
Bolivia - kaos og optimisme	16
Kjensler og tenkning	18
Bokanmeldelse	23
Innspill	24
Uttalelser	25
Sidespark	26
Folkets kjøkken	27

SOSIALISTISK *fremtid*

Utgis av: Bevegelsen for Sosialisme,
Boks 131, 5804 Bergen.

E-post: sosialistiskfremtid@bevegelsen.no

Redaktør: Marcos Amano

Redaksjon: Marcos Amano, Even Sandvik Underlid, Karl K. Fosse, Lars A. Eriksen, Jonas Svendsen, Thor Bertelsen.

Foto forside og side 2: Marcos Amano

Signerte artikler står for forfatters regning og representerer ikke nødvendigvis Bevegelsen for Sosialisme sine synspunkter.

Redaksjonen avsluttet: 31. mars 2005

Trykk: Designtrykkenet Opplag: 2000
ISSN 1503-6537

Norge krever deregulering i u-land

I forhandlingene om Generalavtalen om handel med tjenester (Gats) stiller Norge harde krav om deregulering av offentlige tjenester, som utdanning, telekommunikasjon og vannforsyning i flere u-land. Dette fremkommer i en ny rapport skrevet av Helene Bank i Stiftelsen IGNIS, på oppdrag for Attac Norge.

Utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson (KrF), har tidligere uttalt at Norge generelt ikke har stilt ordinære forhandlingskrav til utviklingsland, men derimot kommer med «eigne framlegg som inviterer til kontakt og samarbeid» (Klassekampen 3. juni 2003). Banks rapport forteller en annen historie.

Klassekampen

Kina: 650 henrettelser på to måneder

Lokale medier i Kina rapporterte om minst 650 henrettelser i desember og januar. I følge Amnesty International (AI) er begge disse månedene "vanlige" måneder uten særlige høydepunkter i forbindelse med høytider. Det reelle antallet henrettelser kan være vesentlig høyere, da Kina nekter å offentliggjøre alle detaljer rundt henrettelsene.

Antallet henrettelser i Kina er så høyt og rettsikkerheten så svak, at det gir mening å omtale det som en massakre, sa generalsekretær i AI Norge, Petter Eide i en kommentar til lanseringen av organisasjonens rapport om dødsstraff i Kina.

Amnesty.no

Private klinikker bedre betalt

Private sykehus får mye bedre betalt enn offentlige poliklinikker for å gjennomføre samme jobb, i følge en gjennomgang Aftenposten har gjort.

Staten betaler et privat sykehus 12.000 kroner for å behandle en inngrodd negl, som det tar 15 minutter å fjerne. Et offentlig sykehus får 670 kroner for samme jobb.

Den offisielle årsaken til den store prisforskjellen er bruk av to ulike takstsystemer.

NRK tekst-tv

"Hvis vi ikke gjør en innsats nå for å unngå de fremtidige og langt verre konsekvensene av klimaendringene, vil det ikke være noen ark stor nok til å hankes med massene av klimaflyktninger."

Stephanie Tunmore, Greenpeace

USA håper på bedre rykte

Amerikanske myndigheter håper at den massive støtten til flomofrene i Sørøst-Asia skal gi USA et bedre rykte.

USAs utenriksminister Colin Powell håper også at givergleden vil bidra til at færre støtter opp om internasjonal terrorisme, som i første rekke rammer amerikanske mål.

Dette kom frem da Powell møtte Indonesias utenriksminister Hassan Wirajuda i Jakarta.

Aftenpostens nettutgave

Venezuela: Papirfabrikk blir arbeiderkooperativ

Regjeringen i Venezuela har nasjonalisert den papirfabrikken Venepal, etter lang tids misnøye med privat vanstyre. Arbeiderne ved fabrikken skrev brev til regjeringen hvor de ba

staten om å gripe inn.

Solidaritetsaksjoner ved andre fabrikker i nærområdet, og et internasjonalt opprop til støtte for fabrikkens arbeidere kan ha bidratt til regjeringens beslutning. Regjeringen legger opp til at fabrikken skal bli styrt som et arbeiderkooperativ. Det er ikke første gang den bolivariske regjeringen i Venezuela gjennomfører tiltak for å demokratisere økonomien.

De siste årene har det blitt opprettet 55.000 kooperativer på grasrotnivå. Regjeringen har også opprettet et statlig teleselskap og flyselskap som står i konkurranse med private firmaer. Målet er å motvirke monopoldannelse innenfor disse sektorene.

Vheadline.com

SOLIDARITETSREGJERING

- blindvei eller veiskille?

Valget i 2005 representerer et steg inn i det ukjente for den radikale venstresiden i Norge. For første gang i moderne tid skal vi gå til valg som støttespillere for et regjeringssalternativ.

Ingen trenger minne oss om alle farene forbundet med en slik strategi. Erfaringene fra andre land de siste årene er i hovedsak nedslående. Likevel kan vi ikke vike tilbake for utfordringen, det vil være å flykte til en tilværelse i politikken og den offentlige debattens utkant. Venstrekreftene må i stedet gripe den unike muligheten til politisk polarisering og mobilisering som ligger i en lang valgkamp, hvor folk for første gang på mange år føler de har reelle alternativer å velge mellom. Det betyr å reise radikale krav til den politiske plattformen til en solidaritetsregjering, og å bidra til å skape det folkelige presset som skal til for både å vinne valget og den politiske utviklingen etter valgdagen.

Paradigmeskifte

Å gå inn for regjeringssamarbeid med Arbeiderpartiet sto som det ultimate "høyre-avvik" for oss som var med i Sosialistisk Ungdom på midten og slutten av 90-tallet. Det var markedsfundamentalismens glanstid, aksjekurser var i ferd med å bli fast lesning ved norske frokostbord og privatisering var tidens melodi. I utenrikspolitikken var konsensusen så lammende at det nesten ikke fantes synlig opposisjon mot Kosovo-krigen i 1999. I tillegg var Arbeiderpartiet fem-seks ganger så store som SV i valg. I dette klimaet mente vi at sosialisters rolle var å målbære en tydelig opposisjon. Vi innså at med nyliberalt ideologisk hegemoni, ujevne politiske styrkeforhold og manglende folkelig press for forandring, ville regjeringssamarbeid uvegerlig ende opp i administrasjon av en politikk vi var mot. Vi mente det var hele spekteret av samfunnsmessige styrkeforhold, ikke bare de parla-

mentariske, som la grunnlaget for hvordan politiske posisjoner kan utnyttes. For få år tilbake ville ikke de klassemessige, ideologiske og politiske styrkeforhold tillatt en politikk for grunnleggende endring av sosiale og økonomiske maktforhold i Norge. Derfor gikk vi mot strategien om regjeringssamarbeid på partilandsmøtene i både 1997, 1999 og 2001. Vårt standpunkt var helt riktig.

Vår motstand var imidlertid aldri prinsipiell. Ingen strategi for radikal samfunnsendring i Norge kan gå utenom å vinne folkeflertallet, og å ta posisjoner innenfor det parlamentariske demokratiet. Vår revolusjon er overbevisningens og demokratiets revolusjon. Dessuten kan en sosialistisk samfunnsutvikling ikke oppnås uten å vinne statsmakt. Det sprer seg nå en avgjørende debatt i den framvoksende globale freds- og rettferdighetsbevegelsen nettopp om dette spørsmålet. Den går mellom de av oss som holder fast på at en strategi for å vinne statsmakt er nødvendig, og de som mener at strategien utelukkende skal dreie seg om oppbyggingen av "det sivile samfunn". Den handler til syvende og sist om hvor grunnleggende samfunnsendring vi tar mål av oss til å oppnå, og hvilken rolle folkeflertallet skal ha i denne prosessen i forhold til det sivile samfunns forropp av aktivister og NGOer. Nettopp med bakgrunn i dette er mitt utgangspunkt annerledes nå enn for få år tilbake. Vi står midt i et politisk paradigmeskifte som gjør det nødvendig å utvikle en strategi for å være noe mer enn opposisjon i samfunnet vårt.

Et nytt rom

Å skrive seg varm om aktivistene i Seattle de berømte førjulsdagene i 1999 er nesten blitt en klisje. Likevel går det ikke an å forstå de politiske endringene vi har opplevd seinere uten å se dem i sammenheng med WTO-toppmøtets sammenbrudd og de voldsomme

demonstrasjonene som utspant seg for fem år siden. De ble utgangspunkt for en bevegelse som ennå ikke er sterk nok til å ta makten fra verdens økonomiske og politiske eliter, men som allerede har forandret det politiske klimaet og tatt knekken på det nyliberale tankemonopolet. Folks tillit til markedsløsninger og pengemakt er svekket verden over, og motstanden mot Irak-krigen har gjort den globale opinionen til den største trussel mot USAs stilling som dominerende verdensmakt. "En annen verden er mulig" ville vært en parole man fniste litt forlegent av for ti år siden. I dag samles millioner bak den. I Norge er flertallet nå enig med den radikale venstresiden i utenrikspolitikken, og meningsmålingene viser at motstanden mot privatisering og støtten til velferdsstaten er sterk i befolkningen. Styrkeforholdet mellom SV og Ap er også vesentlig endret.

I dette nye klimaet stiller spørsmålet om regjeringsmakt seg annerledes. De samfunnsmessige styrkeforholdene forskyver seg på en måte som gjør at det ikke lenger er utenkelig med en regjering som fører progressiv politikk. Det er derfor i dag riktig å ha en slik regjering som mål. Det er likevel nødvendig å stikke fingeren i jorden, og innse hvilke kolossale utfordringer et slikt prosjekt står overfor. Det er en rekke forutsetninger som må være på plass hvis en solidaritetsregjering skal leve opp til navnet sitt. Den radikale venstresiden må imidlertid ikke i denne situasjonen vende mobiliseringen for ny regjering ryggen. I stedet må vi ta tak i disse forutsetningene, og forsøke virkeliggjøre dem.

Forutsetninger for forandring

Det er et sosialisters oppgave å søke makt til å forandre. Posisjoner gir imidlertid bare slik makt hvis maktforholdene i samfunnet - også utenfor Storting og regjeringsbygg - gir oss

VERING

AV AUDUN LYSBAKKEN

styrke og reelt handlingsrom. Det er ikke gitt at opposisjonsrollen bør byttes mot regjeringstaburetter, det kommer an på om et nytt flertall er villig til å forplikte seg i forhold til en radikal plattform og om det finnes et sterkt nok press nedenfra til støtte for denne plattformen. En politikk for å nå slike mål vil innebære strukturelle reformer som styrker demokratiet og endrer maktforholdene i kapitalens disfavør. En radikal regjering må altså gjøre mer enn å flytte penger mellom departementene. Det betyr å gå i en helt annen retning enn den sosialliberalisme som har ligget til grunn for både Aps regjeringer og sentrumsregjeringene.

Et sterkt SV er en forutsetning for et slikt kursskifte, men bare en av flere. Det må bygges et motpress for å utligne de mange forhold som vil begrense en radikal regjeringens handlingsfrihet: Mobile kapitalister, frie finansmarkeder, ustabile økonomiske konjunkturer, konkurransefanatikerne i ESA, WTO-regelverket og et tungrodd statsapparat for å nevne noe. All erfaring viser at det er når sterke folkelige bevegelser og en radikalisert opinion får virke selvstendig i forhold til en venstre-regjering at regjeringen får rom, eller presses, til å føre en radikal politikk. Særlig fagbevegelsen spiller en nøkkelrolle. Vi trenger en kampvillig og offensiv fagbevegelse som setter klare krav til en regjeringsplattform, og som ikke opptrer som haleheng til Ap. Men nettopp fordi LOs rolle er utilstrekkelig på dette området i dag, vil også de nye systemkritiske bevegelsene ha en uhyre viktig rolle. 2005 representerer også en unik mulighet til å gi bevegelser som Attac vind i seilene.

Nyliberalismen endrer på dramatisk vis forutsetningene for kampen for mer demokrati og en annen fordeling av makt og rikdom. Vi må

danne en forsvarslinje for folkestyre og velferdsstat, slik Attac og Aksjon for velferdsstaten allerede er en begynnelse på. Skal det dannes en solidaritetsregjering, må det være som del av den parlamentariske dimensjonen til en slik front for velferd og folkestyre. Oppbyggingen av denne fronten er ikke bare et forsvar for politiske landevinninger, men også det som gir kraft og energi til gjenoppbyggingen av folkelig organisering, og som åpner det ideologiske landskapet.

Det er ingen motsetning mellom å jobbe for breie allianser og samtidig tydeliggjøre et venstre-sosialistisk alternativ

Hva slags ideologi som er hegemonisk i samfunnet vårt setter rammer for hva slags program man kan vinne oppslutning og forståelse for. Venstresidens ideologiske krise er ikke avblåst. Etter to tiår med

forsvarskamp må vi erkjenne at vi henger etter når det gjelder å utvikle konkrete sosialistiske løsninger på en rekke spørsmål. Men rommet for alternative ideer er langt større enn for fem år siden. Å videreutvikle disse tendensene er nødvendig for å styrke mulighetene for en politisk snuoperasjon i Norge. Byggingen av en levende venstre-offentlighet er derfor av avgjørende betydning, både når det gjelder avis- og tidsskriftprosjekter, studentorganisering og ulike former for tankesmier.

Det er ingen motsetning mellom å jobbe for breie allianser og samtidig tydeliggjøre et venstresosialistisk alternativ. De to henger sammen. Strategien må derfor være todelt. For det første å utvikle en bred politisk plattform å utfordre markedsliberalismen på. For det andre å begynne den ideologiske gjenoppbyggingen av norsk venstresosialisme.

Opposisjonelle i posisjon

Å vinne valget er ingen enkel oppgave. Det er

imidlertid en mindre utfordring enn det vil være å forvalte valgseieren. Hva slags venstreside trenger vi hvis det dannes en solidaritetsregjering i september neste år? Hva slags stortingsrepresentanter, hva slags aktivister, hva slags radikale studenter? Da den gamle fagforeningsaktivisten Lula ble valgt til president i Brasil i 2002 var det en stor seier for landets sosiale bevegelser. Likevel valgte MST, de jordløse landarbeidernes bevegelse, å fortsette med sine protester og ulovlige jordokkupasjoner. De visste at presidenten ikke kunne ordne opp for dem alene, og at de måtte fortsette presset nedenfra. Deres erkjennelse var at venstrekraftene ikke slutter å være opposisjonelle, selv om noen av deres egne kommer i posisjon. Så lenge maktstrukturene i det kapitalistiske samfunnet består er vi i grunnleggende opposisjon, selv med sosialister i regjeringskontorene.

Venstrekraftene vil derfor måtte gå den vanskelige balansegangen mellom å forsvare regjeringen mot angrep fra høyresiden og overklassen, samtidig som det bygges et press mot regjeringen for å bevege seg i retning venstre. Det betyr at vi trenger bevegelser som setter sin egen dagsorden, og både aktivister og stortingsrepresentanter som ikke lar støtte til regjeringen målbinde oss når vi er uenige med den. Siden våre mål er større enn det som kan oppnås i en stortingsperiode må vi reise debatter og krav som peker framover, som er radikale og systemoverskridende. Målet må være å skape et klima hvor regjeringsdeltakelsen ikke gjør det vanskeligere å skape en slik dagsorden. Noe annet vil være misforstått lojalitet, og en dødslinje for den radikale venstresiden på sikt.

Krav og smertegrenser

Jeg får ofte spørsmål om hvor min smertegrens ligger. **forts. s. 24**

Yrkesforbud - et spøkelse fra 70-tallet?

AV KARI ANNE DRANGSLAND

På scenen synger Jane Zahn "Dies war von 27 Jahre aber es hat nicht aufgehört. Schön wieder gibt's Berufsverbot was jeder hier empört". I 1976 ble hun, i likhet med mange andre på 70- og 80-tallet, innkalt til høring av myndighetene. Det rådte tvil om hennes troskap til grunnloven. Hun ble rammet av det såkalte "Radikalererlass" og ble nektet å jobbe som lærer. Grunnen var hennes medlemskap i det Tyske Kommunistiske Parti.

I oktober 2004 står hun igjen på scenen og synger sin gamle sang under en støttedemonstrasjon for læreren Michael Csaszkcózy (34) i Heidelberg. Han ble i august i år idømt yrkesforbud og dermed nektet å jobbe i den offentlige skolen av Anette Chavan, Kulturministeren i Baden-Württemberg fra det kristendemokratiske parti.

Csaszkcózy har vært politisk aktiv i antikrigsbevegelsen og i Antifascistisk Initiativ Heidelberg (AIH) siden 1989. Etter halvannet år i praksis på en barneskole i Heidelberg var han ferdig utdannet lærer i 2002. Etter en tid som jobbsøkende fikk han i desember 2003 et brev som meddelte at Innenriksdepartementet hadde satt seg imot at han ble ansatt som lærer. Det rådte "tvil om hans troskap til grunnloven". Csaszkcózy er aldri dømt for noe og han fikk bare gode referanser under praksisperioden sin. Han fikk etter hvert vite at han var blitt overvåket i over 12 år av "Der Verfassungsschutz", det tyske innenriksdepartementets hemmelige overvåkingstjeneste.

Arven fra Willy Brandts forordning

Yrkesforbudet mot Csaszkcózy har vakt stor oppmerksomhet i hele Tyskland. Folk har fortsatt forholdene fra 70- og 80-tallet klart i minne, en periode med systematisk utspørring og yrkesforbud. Willy Brandt innførte i

1972 den såkalte radikalerforordningen. Denne statlige instruksjonen gikk ut på at alle som ønsket jobb som offentlige statstjenestemenn, for eksempel som lærer eller postmann, måtte gjennom et standardintervju der søkerens politiske overbevisning og troskap til grunnloven ble utprøvd. I løpet av 70- og 80-tallet måtte 3,5 millioner mennesker gjennom denne systematiske utspørringen - 1500 yrkesforbud ble utstedt.

Lothar Letsche, medlem av Gewerkschaft für Erziehung und Wissenschaft (GEW), Fagforeningen for lærer og akademikere, ble selv stengt ute fra yrket i 1977. "Jeg ble nektet å fullføre lærerutdanningen min i 1977. I 1982 tapte jeg klagesaken i retten. Jeg ble tvunget til å velge en annen yrkessvei." Letsche har, som de fleste andre som ble idømt yrkesforbud, aldri fått noen oppreisning. "Jeg har ikke tid til å kjempe for noe så urealistisk. Nå er jeg uansett for gammel til å fullføre utdanningen min," humrer han.

Yrkesforbudet mot Csaszkcózy er det første i Baden-Württemberg siden 1993. I 1995 ble et konkret tilfelle av praksisen prøvd for den Europeiske Menneskerettighetsdomstolen. Praksisen ble der funnet i strid med ytrings- og organisasjonsfriheten og erklært for menneskerettighetsstridig. Etter at praksisen på ny er tatt i bruk har Csaszkcózy fått støtte fra menneskerettighetsorganisasjoner, politiske partier og fagforeninger, både fra Tyskland og fra Frankrike.

Overbevisningsspionasje

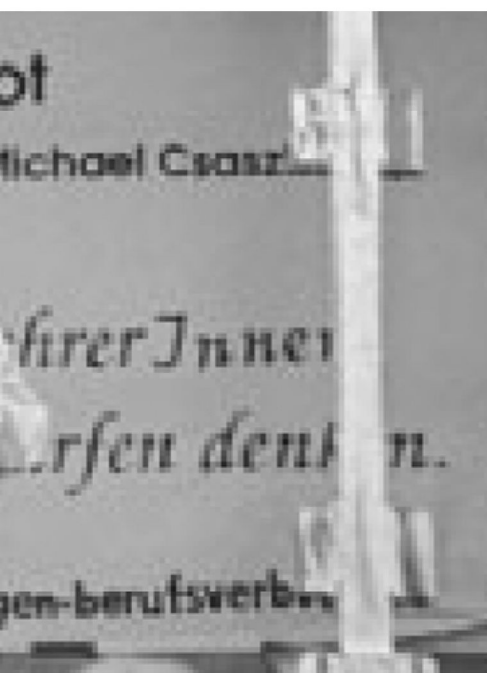
GEW støtter Csaszkcózy fullt ut og mener at saken mot han må sees i sammenheng med det som foregikk på 70- og 80-tallet. Ulrike Noll fra GEW i Baden-Württemberg sier noe av det mest problematiske med denne praksisen nettopp er at det blir farlig å ha feile

meninger og farlig å ytre seg. "Det som skjer nå er nøyaktig det samme skjedde tidligere. Som under radikalerforordningen ble Csaszkcózy innkalt til et slags forhør, ble forelagt innsamlet data om seg selv, og måtte uttale seg om sin overbevisning i ulike saker. Det er den samme form for overbevisningsspionasje som tidligere. Praksisen strider både mot en grunnleggende ytrings- og tankefrihet, og mot rettighetene man har som arbeidstaker. Som fagforening kan vi ikke godta at myndighetene driver hemmelig overvåking av våre medlemmer og setter arbeidsrettighetene til side." Hun understreker konsekvensene av denne formen for overbevisningsspionasje.

"Denne praksisen skaper et klima av skremsel og disiplinering. Som privatpersoner

skremmes lærere fra å uttrykke sine meninger og sitt engasjement, og deres politiske handlingsrom blir redusert. Flere unge medlemmer i fagforeningen sier nå at de er redde for å gå på demonstrasjoner og at yrkesforbudet har gjort dem redde for å være politiske aktive. Selv synes jeg det er viktig å bidra på antinazistiske demonstrasjoner, men nå tenker jeg meg om tre ganger før jeg deltar, og jeg deltar på færre markeringer enn før. Man vet jo ikke om man blir overvåket."

Verfassungsschutz

Selv om den offentlige skolen i Tyskland administreres på Bundeslandnivå, kom initiativet i saken mot Csatzkóczy fra Innenriksdepartementet, gjennom den hemmelige overvåkingstjenesten "Der Verfassungsschutz". "Der Verfassungsschutz" overvåker hovedsakelig indre forhold og tyskerne selv. Det rettes nå kritikk mot denne overvåkingstjenesten som har samlet inn data om Csatzkóczy i over tolv år. I kritikken heter det at etterretningstjenesten i seg selv er udemokratisk ved at den i hemmelighet overvåker sine egne borgere og er fritatt for enhver demokratisk kontroll. Yrkesforbud basert på den berørtes over-

bevisning blir, i media og i ulike borgerrettighetsgrupper, omtalt som grunnlovstridig og som en trussel mot demokratiet.

Tyske menneskerettighetsorganisasjoner har stilt seg entydig bak Csatzkóczy, og kritisert statens bruk av preventive sanksjoner. I en støtteerklæring fra den tyske organisasjonen "Komité für Grundrechte und Demokrati" heter det: "Demokratiet dør litt etter litt når staten gjennom slike preventive sanksjoner går ut ifra at alle borgere per definisjon er mistenkelige og gir seg selv retten til å gripe inn i strid med alle grunnleggende borgerrettigheter."

Organisasjonen som Csatzkóczy har vært aktiv i er ikke regnet som grunnlovstridig, og han er ikke dømt for noe han har sagt eller gjort. Likevel blir hans engasjement og overbevisning regnet for grunnlovstridig.

GEW vil framover arbeide for at vedtaket i saken mot Csatzkóczy omgjøres. De ser for seg en prosess som kan vare i opp til ti år. Samtidig vil de jobbe for at dette ikke skjer igjen. I 1991 sluttet man i Baden-Württemberg med å systematisk innkalle søkere til en høring om deres politiske meninger. Likevel ble det juridiske rammeverket værende uendret, noe som fortsatt åpner for muligheten for yrkesforbud. GEW vil nå jobbe for at dette rammeverket endres.

Hvorfor det nå, 11 år etter forrige gang, på ny ble idømt et yrkesforbud har de fleste vanskelig for å forstå. Letsche har ikke noe endelig svar: "Antagelig er yrkesforbudet mot Csatzkóczy et enkelt tilfelle og ikke et uttrykk for en systematisk utestenging av radikale slik vi opplevde det på 70- og 80-tallet. Forhåpentlig vil all motstanden denne saken har fått, gjøre at lovverket endres og dette ikke skjer igjen. Man kan bare spekulere på hvorfor akkurat Csatzkóczy skulle bli utpekt til statsfiende og rammes av en praksis en trodde var historie."

Artikkelforfatteren er aktivist i Radikale og Sosialistiske Studenters Organisasjon (ROSSO).

¹Dette skjedde for 27 år siden, men det har ikke tatt slutt. Fortsatt eksisterer det yrkesforbudet som har opprørt alle her.

Namibia varsler landsreform

Hifikepunye Pohamba, Namibias nye president, lover at han kan komme til å gjennomføre svært kontroversielle landreformer dersom han ser det som nødvendig. - Når mennesker som ikke eier jord, sier at nok er nok, så må vi ta konsekvensene av dette, sa Pohamba den 20. mars.

Namibia vant sin selvstendighet fra Sør-Afrika i 1990.

Aftenposten

Uruguay - venstre om!

1. mars ble Tabaré Vazquez innsatt som ny president i Uruguay. Vazquez leder Bredfronten (FA), som er sammensatt av alt fra radikale kommunister til venstreorienterte sosialdemokrater. Uruguay, som en gang ble kalt Latin-Amerikas Sveits, lider i dag under følgene av en årrekke med nyliberal politikk. Alvorlig fattigdom har gjenoppstått i et land som en gang hadde et vel utbygd velferdsapparat. De to etablerte partiene, som har byttet på å styre landet i over 170 år, måtte se seg slått av den populære Vazquez - kjent blant annet som tidligere leder for en fotballklubb og som borgermester i landets hovedstad Montevideo.

Presidentens første beslutning var av stor symbolverdi - å gjenopprette de diplomatiske forbindelsene med Cuba. En rekke handelsavtaler ble inngått med Venezuela like etterpå, omtrent samtidig som to tidligere geriljaleidere ble innsatt som ledere for parlamentets to kamre. Valget av disse to signaliserer at overgangen til fred og demokrati i landet er endelig.

Det er ventet at den nye regjeringen i Uruguay politisk vil alliere seg med sine to mektigere naboland, Argentina og Brasil, i tillegg til de styrkede forbindelsene til Venezuela og Cuba. Det er håp om mer omfattende reformer enn det som har blitt innført av de progressive regjeringene i nabolandene, da Vazquez både har rent flertall i kongressen og har vist en tydeligere holdning overfor krefter utenfor landet som forsøker å diktere dets utvikling. "Vi har lovet forandringer, og vi vil gjennomføre forandringer", sa han ved innsettelsesseremonien.

Sf

Bosnia-Herzegovina: Kommunist får ikke undervise

Lederen for det Arbeiderkommunistiske parti i Bosnia-Herzegovina, Goran Markovic, har mistet sin jobb som undervisningsassistent ved Universitetet hvor han arbeidet. Den offisielle begrunnelsen skal være at han nektet å innrømme sitt politiske feilvalg og ta avstand fra partiet. Eieren av Universitetet, Slobodan Pavlovic, skal ha uttalt at det var umulig for Markovic å fortsette ved universitetet, "fordi kommunister ikke skal undervise ungdom".

Solidnet

“Det finnes et alternativ”

Intervju med Edvard Mogstad, PROUT-aktivist og medlem av Bevegelsen for Sosialisme

AV EVEN SANDVIK UNDERLID

I 1959 satte den indiske filosofen Prabhat Ranjan Sarka frem en teori han kalte for PROUT - eller Den progressive nyttegjørings-teorien. Denne har fått fornyet oppmerksomhet de siste årene. Så ulike skikkelser som Noam Chomsky, Johan Galtung og Hugo Chávez har alle vist interesse for Ranjan Sarkas ideer. Vår nysgjerrighet drev oss til å be Edvard Mogstad, PROUT-aktivist og medlem av Bevegelsen for Sosialisme, om et intervju.

Nå, hva er egentlig PROUT?

PROUT er basert på et grunnsyn som hevder at vi må utvikle og nyttegjøre våre materielle, mentale og åndelige potensialer, både på det individuelle og det kollektive plan, på en balansert og progressiv måte.

Kapitalismens ensidige utviklingsmodell gir i dag utslag i disse særtrekk: Økende monopolisering av markedet, utbytting av naturen og fattige land, oppløsning av moralske verdier, og degenerering av kulturen.

Sarkar hevdet at samfunnet kan være i materiell balanse - økonomisk og økologisk - at alles grunnleggende livsnødvendigheter er dekket (mat, husly, arbeid, klær, medisiner, utdanning) uten at dette skjer ved å ødelegge naturen eller ved å utbytte andre, fattige land.

Drivkraften bak vårt materielle sløseri, er menneskets uendelige behov for lykke. Vi prøver å fylle dette behovet ved hjelp av midlertidige midler-flottene bil, mer lønn, større hus, osv. Men man kan ikke tilfredsstille mentale og åndelige behov bare med fysiske midler. Derfor er mange mennesker i Norge fremdeles utilfredse og higer stadig etter flere materielle goder.

I et rikt samfunn som Norge burde vi bruke våre ressurser mer på kultur, kunst, helse og vitenskap. For slik utvikling gir oss mye glede, samtidig som slik utvikling ikke utbytter naturen i like stor grad som vår jakt på materielle goder.

Under kapitalismen er balansert mental eller kulturell utvikling umulig. For kapitalismens profittmotiverte media manipulerer og forurensar kulturlivet ved hjelp av sensasjons-aviser, spekulativ reklame, banale sex- og voldsfilm og pornografi. Sarkar betegnet dette fenomenet som pseudokultur (pseudo: falsk, uekte). Gjennom å innføre falske statusverdier og nye normer for hva som er god livsstil, skaper disse mediene en materialistisk innstilling som i høy grad lar seg utnytte økonomisk.

PROUT ønsker derfor at den lokale, ikke-kommersielle kulturen styrkes ved hjelp av statlig støtte til kunst- og kulturaktiviteter. PROUT mener også at journalistene selv bør eie mediebedriftene og at disse organiseres som kooperativer. Kunstnere, skuespillere og forfattere bør også organisere seg i kooperativer, slik at de selv kan styre sine virksomheter uavhengig av profittmotiverte, kapitalistiske sammenslutninger.

PROUT snakker om menneskets spirituelle behov. Jeg lurer på hva som ligger i dette. Det er et begrep som man i dagligtalen kanskje forbinder med religiøse bevegelser, men er ikke PROUT samtidig kritisk til religion?

I følge PROUT er ikke religion ensbetydende med åndelighet. Religion er basert på tro og dogmer mens åndelighet er basert på erfaring og visdom.

Som Marx også hevdet, religion kan være fol-

kets opium. De ulike religiøse dogmene - slik som troen på himmel og helvete, og at bare visse troende kommer til himmelen - er ikke det samme som den universelle visdommen som alle verdens mystikere og religiøse mestere har opplevd og skrevet om.

Sarkar--som selv var mystiker og yogi--innså at mennesket har mange behov, fysiske, mentale og åndelige. Likeledes hevdet den amerikanske psykologen Abraham Maslow at mennesket har fem grunnbehov: kroppslige, trygghets-, kjærlighets- og fellesskapsbehov, behov for selvrespekt og behov for selvrealisering. Med andre ord, vi mennesker må tilfredsstille alle våre behov for å bli harmoniske og lykkelige.

Det er drømmen om selvrealisering, om indre fred og lykke, som er den sterkeste drivkraften bak alle våre handlinger, all vår indre søken. PROUTs mål er derfor en sosialistisk økonomi som tilfredstiller menneskets fysiologiske behov, skaper trygghet og fellesskap og utvikler en kultur som gir grobunn for åndelig selvrealisering. Sarkar hevdet at åndelig praksis er en indre subjektiv vitenskap, ikke en religion; om årsak og virkning på det indre plan, som gir mennesket kunnskap eller visdom om selvet, og det er denne selvrealiseringen som er livets mål. Sosialismen er et av midlene!

Innen alle religioner har man historiske eksempler på ulike kontemplative mystikere og yogier, som ikke var opphengt i de organiserte religionenes dogmer og makthierarki. Disse mystikernes budskap er i grunnlaget det samme: mennesket søker total frigjøring ved å oppnå en indre spirituell tilstand eller opplysthet; en dyp følelse av indre fred; en følelse av kosmisk enhet og kjærlighet. Dette kan man oppleve blant annet ved hjelp av

*...en sosialistisk økonomi som tilfredstiller menneskets
...trygghet og felleskap og utvikler en kultur som gir
...grobunn for åndelig selvrealisering.*

yoga og meditasjon. I motsetning til en dogmatisk, religiøs tro, er yoga og meditasjon praktiske, fysiske, mentale og åndelige øvelser som gir utøveren god helse, bedre konsentrasjon og fred i sinnet.

Betegner PROUT seg som en sosialistisk bevegelse, eller noe annet?

PROUT er teknisk sett en teori, ikke en bevegelse. Sarkar beskrev PROUT som "progres-siv sosialisme."

Hvor finnes det grupper som orienterer seg i retning av PROUT, står ideene spesielt sterkt bestemte steder, har dere noen bestemt organisasjonsstruktur?

Proutist Universal, som har sitt hovedkvarter i København, er en internasjonal organisasjon som fremmer PROUTs budskap ved hjelp av foredrag, seminarer, boksalg, osv. I de siste årene har mange aktivister og intellektuelle vist sterk interesse for PROUT, særlig i India og Sør-Amerika. Leonardo Boff - grunnleggeren av den marxist-baserte frigjøringssteologien - og den brasilianske økonomien Maria Dillene Trindade Marques har vist interesse for teorien. Den amerikanske samfunnsrefse- ren Noam Chomsky har skrevet forord til Dada Maheshvaranandas bok om PROUT- After Capitalism- og i Norge har Johan Galtung vist meget stor interesse for Sarkar som filosof og PROUT generelt. Maheshvarananda hadde også en samtale med Hugo Chavez. Etter denne samtalen ble han og Dr. Michael Towsey fra Australia invitert tilbake til Venezuela for å gi et tre dagers seminar om PROUT til medlemmer av Venezuelas Nasjonale Oljeselskap (PDVSA). Chavez har vist interesse for PROUT, og hans forkjærlighet for kooperativer ser både spennende og lovende ut.

Sarkars langsiktige strategi er at PROUT-teo- rien vil inspirere lokale grasrotsaktivister til å kjempe mot økonomisk og kulturell utbytting. Slike bevegelser har vært meget aktive i India i mange år, blant annet i Vest-Bengal hvor Sarkar selv bodde. Delvis på grunn av denne folkebevegelsen ble Sarkar politisk fange i 1971, men han ble løslatt i 1978 etter unn- takstilstanden.

PROUT-inspirerte bevegelser har også vært aktive på Filippinene (www.angkasama.net) og i Italia. PROUT har også inspirert utvik- lingen av mange økologiske landsbyer rundt omkring i verden, bl. a. i India (www.acuin- dia.org) og i Brasil (www.sustainablevillag- es.org). I Norge har PROUT-aktivister gitt ut magasiner mellom 1977 og -96 (Demring og Prout-avisa) og ellers deltatt i forskjellige pro- gressive bevegelser. I 1984 ble det såkalte Norbrott Manifest; Prouts program for Norge, gitt ut. Heldigvis ser det ut til at unge folks interesse for sosialismen igjen er på vei opp- over nå i 2000-årene.

Det kan synes som om PROUT i dag legger stor vekt på sin økonomiske teori. Hva er grunnprinsippene i denne?

Økonomisk virksomhet bør være delt i tre avdelinger: 1) private eller familie-eide 2) koo- perative og 3) regjerings-kontrollerte foretak, enten statlige eller lokale. Hoveddelen av næringslivet drives av industri-, jordbruks-, handels- og konsument-kooperativer.

Den kooperative bevegelse har dårlige vilkår i dagens samfunn - da den må motstå angrep fra en aggressiv multinasjonal kapitalisme og en statlig politikk som favoriserer de store enhetene. Likevel er det i stillhet grodd fram mange kollektive virksomheter i de vestlige samfunn, både innen industri, landbruk og

konsum.

I en desentralisert økonomi vil alle nødven- dighets- og basisvarer så vidt mulig produse- res lokalt eller regionalt. Disse varer omfatter bl.a. mat, klær, skotøy, medisiner og enkle redskaper. Unødvendig import av slike varer må stoppes. Den lokale planlegging og pro- duksjon skal ivaretas av de lokale jordbruks- og industrikooperativer.

Et kooperativ kan bygges opp på forskjellige måter, avhengig av virksomheten, natur, loka- le forhold o.l., men generelt må de ansatte eie majoriteten av andelene eller aksjene, med- lemmene utgjør generalforsamlingen som godkjenner regnskap og budsjett og utnevner styre, som ansetter direktører, som igjen bør kjøpe seg inn i kooperativet. De ansattes inn- tekter kan således ha to kilder; én fra arbeids- lønn, og én fra aksjeutbytte.

For at kooperativet skal være håndterlig og oversiktlig, bør ikke medlemsmassen være for stor. De store Mondragón-kooperativene i Baskia i Nord-Spania satte for ti år siden et tak på 400-500 medlemmer.

Kooperativene i et område bør ha sin egen lokale investerings- og sparebank, med ande- ler fra kooperativenes sparefond. Den lokale banken hjelper kooperativene med billige lån, rådgivning, markeds- og kostnadsanalyser o.l.

Jordbruks- og industrikooperativene står i direkte samband med konsument-kooperati- ver, som tar seg av fordelingen av essensiell- le forbruksvarer.

Staten eller kommunene tar fremdeles hånd om de mest komplekse og vidtgrenede nøk- kelindustrier, som kraft og energi, gruver,

PROUT står for Progressive Utilization Theory. Konseptet er utviklet av den indiske filosofen Prabhat Ranjan Sarkar.

På norsk kaller man teorien for Den progressive nyttegjøringsteorien.

PROUT er en ikke-marxistisk, men sosialistisk, retning. Selv om mange av de konkrete politiske målene kan være sammenfallende med et klassisk marxistisk syn, er utgangspunktet for tenkningen i dette tilfellet en åndelig, ikke-materialistisk verdensanskuelse.

Mer informasjon kan man finne på www.prout.org.

tungindustri, jernbane, post, teletjenester o.l. Dette er virksomheter som berører mange regioner og som er for kapitalkrevende og for uoversiktlige for tilfredsstillende overvåking fra de enkelte kooperativmedlemmene. Slik nøkkelindustri drives på en ikke-profit, ikke-tap basis for å sørge for billige leveranser til kooperativ og privat sektor.

Private foretak vil fremdeles virke og blomstre. Småindustri og verksteder, butikker, handel, service og produksjon av luksusvarer kan med fordel drives av private familier.

Hvilke fordeler vil en kooperativbasert samfunnsmodell ha?

De umiddelbare fordelene av kooperativene er åpenbare i det minste i teorien, både økonomisk og sosialt. Særlig interessant i dag er den stabiliserende virkning kooperativer og desentralisert økonomi vil ha på sysselsetting og regional utvikling. Går virksomheten dårlig, så vil gjerne kollektivets medlemmer gå ned i arbeidstid eller lønn, fremfor å sette egne medlemmer på porten. Mekanisering og rasjonalisering vil heller føre til kollektivt nedsett arbeidstid enn til oppsigelser.

Den gamle drømmen om "det gode liv" gjennom den moderne teknikken kan bare virkeliggjøres gjennom det kooperative system! I kooperativene er arbeideren medeier av sin egen arbeidsplass - noe som burde stimulere innsatsen. I tillegg er der åpenbare sosiale fordeler som større kontroll over egen livssituasjon, mer stabile menneskelige forhold og rikere lokalsamfunn.

Hvis vi ser på kooperativføderasjonen i Mondragón igjen, så hadde føderasjonen i 1992 omtrent 170 kooperativer, med over 21.000 ansatte. I 1976-86, da arbeidsløsheten i andre baskiske industriområder ble femdoblet til 23,5 %, så økte Mondragón-kooperativene sin arbeidsstyrke med 28 %.

Under den økonomiske tilbakegangen i slutten av 80-årene var bare tretti kooperativmedlemmer uten arbeid, og de fikk trygd fra kooperativenes egne fond.

En sammenslutning av gårdsenheter, et jordbrukskooperativ, vil få en langt mer rasjonell utnyttelse av maskiner, beite og arbeidskraft. Bøndene kan spleise og dele på dyre maskiner, holde en hest for tungt tilgjengelig utmark, anrette fellesbeiter, skifte om stell og pass av dyr, ordne med ferier, avløsere o.l. Mange steder i dette landet, spesielt Midt-Norge som jeg kjenner til, har gårdsbruk frivillig gått sammen om fellesfjøs og fellesbeite, nydyrking, deling av maskiner, og liknende.

Andre lands tvangskollektivisering, f.eks. Sovjetunionen og Tanzania, har vært tragiske feilgrep. I følge Prout er det viktig å gå psykologisk og gradvis fram og anvende en blanding av eksemplets makt, overtalelse og incentiver.

I Prouts kooperative system innebærer økt sysselsetting i landbruket. I bygdene må der opprettholdes et nettverk av forsynings- og foredlingsindustri i tilknytning til gårdsproduktene, som f.eks. desentralisert meieridrift. Nåtidens ekstreme meierisentralisering er ført alt for langt, mindre enheter fører til mindre transport og forurensning, bedre service, mer lokalt initiativ og større lokal variasjon. Det er viktig at industrien vokser opp i bygdene og ikke klumper seg sammen i storbyene.

Kooperativene vil danne grunnstammen i en sunn regional utvikling med en endelig kur mot den fornuftsstridige og sløsende arbeidsløsheten. Kooperativ-systemet er simpelthen virkeliggjørelsen av det vi alle sammen vet: at uten gjensidig hjelp og samarbeid, kan ikke samfunnet overleve.

Årsakene til kooperativenes svake opptreden hittil i verdensøkonomien ligger bare delvis i ugunstige makro-økonomiske rammer. Mondragon-gruppen står nå overfor sin største utfordring hittil: EUs indre marked. Europeiske foretak kjøper opp og fusjonerer hektisk med hverandre for å operere på hele kontinentet til lavere, konkurrerende priser. Samtidig gjør EU ingen ting for å tvinge tungtransporten til å betale for sine miljødelegelser og motorvei-slitasje, slik at den irrasjonelle langtransport-galskapen får fortsette til urettferdig lave priser, basert på konsentrert masseproduksjon ("stordriftfordeler").

P.R. Sarkar, Prouts grunnlegger, angir tre hovedfaktorer for at kooperativene skal lykkes; moral, god oversikt og sterk ledelse, samt helhjertet godkjennelse fra grasrota.

Fra teori til virkelighet - hvordan vil PROUT gå frem for å oppnå sine mål?

Ved å spre kunnskap om idealene så mye og vidt som mulig, folk skal vite at der er et godt sosio-økonomisk alternativ til kapitalismen. Videre må vi fostre dedikerte revolusjonære og delta i progressive og sosialistiske bevegelser globalt som lokalt, som synes våre ideer er gode, og ikke ser dem i strid med sine egne mål og idealer. Jeg tror det er større enighet i dag enn før blant verdens sosialister om at 1) Sosialismen må kjempe for alle menneskerettighetene og 2) En form for blandingsokonomi må eksistere. Staten eller kollektivene egner seg ikke til å drive alt.

Videre ved å utarbeide utviklingsmodeller for utviklede regioner og drive modellkooperativer og serviceprosjekter. (Se ellers kap. 12 i *After Capitalism*.)

To år med Lula

eit langsamt steg framover for Brasil?

AV IVAR JØRDRE

Det er over to år sidan Luiz Inacio Lula da Silva vann ein braksiger i Brasil, 27 oktober 2002. Han byrja som den første valde president frå venstresida på over 40 år, 1. januar 2003. Kva har så hendt i brasiliansk politikk dei snart 2 åra han har vore ved makta? Forventningane var skyhøge, det same var jubelen i gatene i dei store byane etter valsigeren. Har nokon av desse enorme forventningane vorte innfridd?

Mange meiner mykje er uendra og er skuffa, noko som den dalande oppslutninga om regjeringa frå 2003 til 2004 har vist. I denne perioden har to av ministrane vore innblanda i økonomiske skandalar grunna misbruk av offentlege pengar til private turar, og ein sentral tenestemann i partiet har sagt opp, av misnøye med miljøpolitikken og avgjersla om å tillate planting av genmodifisert soya. Hausten 2004 sa forsvarsminister José Viegas opp etter ein krangel med hæren over kva militærdiktaturet gjorde og ikkje gjorde av menneskerettsbrot i tida frå 1964 til 1985. Økonomien har stagnert, arbeidsløysa har auka og til dømes i Sao Paulo, Brasil sin største by, er ho på meir enn 20 prosent.

Den optimismen mange tross alt hadde etter eitt år med Lula om at mykje enno kunne gjerast, har tapt seg. Dei viktigaste sakene han gjekk til val på, kampen mot fattigdom og arbeidsløysa, og jordreform, er enno uløyste. Mange er utålmodige, og "kveitebrødsdagane" til Lula er definitivt over.

Frå fattigdom til presidentembete

Den tidlegare streikeleiaren og metallarbeidaren Lula fekk PT, Partido dos trabalhadores (Arbeidarane sitt Parti), til makta for første gong, i sitt fjerde forsøk. Kva visjonar den unge Lula hadde som peanøttseljar eller skopussar er ikkje godt å seie, men han vart etter å ha arbeidd som metallarbeidar på 1960-talet

involvert i fagrørsla mot slutten av tiåret. I 1975 vart han leiar av den då 100.000 medlemmer sterke Metallarbeidar-Unionen. Det som for det meste hadde vore regjeringsvenlege fagrørslar vart no sterke uavhengige krefter, etter at Lula hadde hatt stor innflyting i endring av fagrørslaktivismen. Det er noko av den same aktivismen som det siste året har vore ute i gatene å demonstrert i protest mot hans for langsame reformpolitikk. Ein etter mange brasilianarar si meining, historisk ironi.

Lula sette i 1980 saman ein kombinasjon av fagrørslfolk, katolske aktivistar, intellektuelle og trotskistar, til Arbeidarane sitt Parti (PT). Dette vart det første store sosialistiske parti i Brasil si historie.

PT har sidan gradvis endra sitt revolusjonære program, frå å ville endre maktstrukturane i landet, til ei meir pragmatisk sosialdemokratisk plattform. Ei utvikling ein idag ser har halde fram med å hende i retning frå venstre mot høgre, til ein slags sentrumsposisjon. Noko av grunnen til denne sentrumsvandringa er truleg at etter å ha tapt val tre gonger på rad, byrja Lula å tvile på om han nokon gong kom til makta, utan å forme alliansar og å ta sterke økonomiske krefter inn i varmen. Dette såg ein tydeleg i valkampen hausten 2002, då Lula gjorde alt han kunne for å roe ned uroleg kapital både innan- og utanlands. Han hadde og eit lite høgreparti med seg i valkoallisjonen. Til tross for ei viss uro for ikkje å få nok støtte frå middelklassen, vann Lula ein overtydande siger.

Reformplanar og tapt oppslutnad

Noko han har sett seg fore sidan han kom til makta er å kutte ned på statspensjonar og å

forenkle skattesystemet. I så måte viser hans styre kontinuitet med det gamle. Begge deler kan vise seg å vere vanskeleg, og møter aukande motstand innanfor statsapparatet og byråkratiet. For å få gjennom desse reformane har han prøvd å søke hjelp hjå det PMDB (Det brasilianske demokratiske parti), som er eit stort høgreparti i opposisjon. Noko som venstresida i Lula sitt eige parti PT, likar dårleg.

I juli 2003 kom då også den første store streiken mot mannen som i si tid hadde endra fagrørsla i retning akti-

PT har sidan gradvis endra sitt revolusjonære program [...] til ei meir pragmatisk sosialdemokratisk plattform

visme og sjølvstende frå staten. Det var arbeidarar frå offentlig sektor som gjekk i gatene i protest mot pensjonsreformane. Til tross for dette var oppslutninga i folket framleis stor, og mange levde i håpet om at Lula sin økonomiske politikk før

eller seinare ville jamne ut nokon av dei enorme skilnadane i det brasilianske samfunn. I løpet av 2003/2004 har oppslutninga om presidenten og regjeringa stadig hatt ei nedgåande kurve. Det hjelper heller ikkje på populariteten at jordreformprosessen nærast har stagnert, og at dei store jordeigarane stadig tek lova i sine egne hender i å kaste ut jordlause bønder som har okkupert jord som ligg brakk. I november 2004 vart mange sára og fem landlause arbeidarar vart skotne og drept av maskerte menn i staten Minas Gerais. Truleg står private jordeigarstyrkar bak massakren. Dette er den mest valdlege hendinga sidan Lula tok over styringa.

Borsett frå jordreformspørsmålet var det kampen mot arbeidsløysa og fattigdom Lula vann valet på. Han lova å skape 10 millionar nye

Ønskemålet til Brasil og Lula er at Latin-Amerika skal stå som ei samla blokk mot USA sitt forsøk på å økonomisk kolonisera kontinentet med nyliberalismen som våpen.

arbeidsplassar og å få vekk fattigdommen hjå nærare 30 prosent av folket. Dette vil han klare utan å skape ein såkalla dobbelinflasjon som et opp lønene til Brasil sin arbeidarklasse, noko som ofte har hendt tidlegare. Lula klarte nesten å stanse ei sjuårig inflasjonsauke med å heve renta. Likevel opplevde Brasil sitt dårlegaste resultat i 2003 på ti år, med ein nedgang på 0,2 prosent, og den generelle arbeidsløysa auka til over 13 prosent. Brasilianarane er utålmodige og krev etterkvart nokre synbare resultat av lovnadane. Mellom 50 og 60 prosent synes regjeringa gjer det elendig i å kjempe mot arbeidsløysa. Kanskje hjelper det litt at i 2004 snudde tala på økonomien og dei går no sakte oppover. Mynteinheitane har styrka seg og inflasjonen er under kontroll påstår styresmaktene. Det er difor kapitalkreftene som er mest nøgd, mens dei store jordlause massane føler seg svikta.

Lula og MST

MST - Movimento dos Trabalhadores Rurais Sem Terra (Dei jordlause si rørsle), har sidan si grunnlegging på 1980-talet vore eit stort hovudbry for brasilianske styresmakter. Med sine stadige jordokkupasjonar, ofte av produktiv jord som har lagt brakk, har dei utfordra Brasil si manglande jordreform, og i neste omgang dei rike jordeigarane og den skeive økonomiske fordelinga i landet. Lula slepp ikkje unna deira press heller. Sommaren 2003 invaderte MST landeigedomar i stor stil og sette opp sperringar for å presse regjeringa til setje fart i sine lovnader om landreform. I samband med dette framsette dei ein serie med krav, m.a. å landfeste meir enn

1 million landlause bønder innan utgangen av 2006. MST har varsla presidenten om at dei vil trappe opp aksjonane om det ikkje vert sett fart på landreforma. Som svar på dette har Lula bede dei vere tålmodige og stoppe okkupasjonane. Men MST svarar attende at deira medlemmer er for svoltne til å vente på att reforma trer i kraft. Lula sit her i ei klemme. Skal han setje fortgang i reforma og terge på seg dei rike, få, men mektige landeigarane, eller skal han gjere det over lengre tid, og terge på seg dei fattige, mange, og håpnadsfullt endå sterkare jordlause i MST?

"To år har gått og lite har hendt, men no vil me vise styrke" seier Simone Tomaz de Paula, representant frå MST. Det har aldri vorte okkupert så mykje jord som under Lula sine første to år i følge Tomaz de Paula. Jordreforma har møtt store vanskar og Lula har ikkje klart å gjere så mykje, seier ho. Heller ikkje i høve til andre reformar som den føreslåtte familelønna.

Ifølge Gercino Jose da Silva, Lula sin ombudsman for jordbruk, har regjeringa teke omlag 240 000 hektar sidan januar 2003. Målet var å få busett omlag 500 000 menneske, men berre 60 000 har til no fått jord, seier Tomaz de Paula. Lula sitt kanskje største problem vert å skaffe elektrisitet, vatn, kreditt og andre ting til familliane, han har ikkje eingong nok ressursar til å skaffe alle land. Hovudvanskane til Lula med å skaffe alle jord ligg m.a. i det juridiske systemet, trur Tomaz de Paula, og legg til at jordreforma vert stoppa av den utøvande makta. Det tek fleire år frå eit jordstykke vert erklært uproduktivt til det vert ei kjenning på kva som skal gjerast med

stykket. Domstolane må reformerast og lovene må endrast, seier Tomaz de Paula.

MST vil også at regjeringa skal ta åtgjerder mot landadelen som leiger milits for vern av

Demonstrasjoner mot pensjonsreforma

eigedomane. Dei på si side pressar hardt på gjennom sin lobby, for å få Lula til å stoppe MST. Omlag 20 prosent av Brasil sine innbyggjarar eig 90 prosent av all dyrkbar mark, mens 40 prosent av dei fattigaste berre eig 1 prosent. Mot dette utrueleg skeive taltilhøve, okkuperar MST for tida over 200 stader i 21 av Brasil sine 27 statar. Noko MST seier dei vil halde fram med inntil regjeringa oppføljer løfta sine. MST varslar ei ny okkupasjonsbølge i nær framtid for å legge endå meir press på Lula. Presidenten på si side har fått kraftig kritikk frå landadelen for i det heile teke å ha møtt MST-leiarane til drøftingar om jordspørsmål, m.a. frå ei anti-MST rørsle for jordbruksprodusentar.

ALCA og Brasil

Area de Libre Comercio de las Americas - ALCA (FTAA - Free Trade Area of the Americas), er USA sitt store diktat og prosjekt. Innan byrjinga av 2005 ville USA, Canada og enkelte latinamerikanske allierte, deriblant Colombia, Chile og Peru, gjerne ha hatt ein frihandelsavtale i havn, der alle økonomiske dører skulle opnast på vidt gap, bortsett frå USAs. Slik ser det ikkje ut til å gå, i allefall om ein skal dømme etter det siste toppmøtet som fann stad i Miami i slutten av november 2003. Der samlast handelsministrane frå 34 land på

Abonner på Sosialistisk fremtid!

Sosialistisk fremtid er et partipolitisk uavhengig magasin som utgis av Bevegelsen for Sosialisme. Vi mottar ingen form for statsstøtte og er helt avhengig av abonnements- og løssalgsinntekter for å holde liv i bladet. Alle som jobber med bladet arbeider gratis. Trykking koster derimot penger.

Sosialistisk fremtid sprer informasjon om forhold i Norge og verden, politisk teori og forsøker å forene og fornye venstrekreftene.

Vi mener at Norge trenger oss, er du enig - da er du en av de vi trenger. Enten som abonnent eller selger.

Fyll ut kupongen under eller send en e-post til sosialistiskfremtid@bevegelsen.no

det amerikanske kontinent, unnateke Cuba, til drøftingar om vegen fram mot ein endeleg avtale. Skeptikarane i Latin-Amerika med Brasil i spissen sette førebels ein stoppar for USA sine premisser. Ministrane kom i staden berre fram til einigheit om vilkår for vidare drøftingar. Store saker som landbruk, proteksjonisme og frie marknadsmekanismer vart utsett. Det opprinnelege ALCA-grunnlaget vart dermed kraftig utvatna, noko som gjorde at Brasil sin utanriksminister Celso Amorim kunne seie seg nøgd med utfallet så langt.

Sidan president Lula kom til makta har han uttalt motstand mot USA sine planar om ein frihandelsavtale, og kalla det eit nordamerikansk diktat. Ønskemålet til Brasil og Lula er at Latin-Amerika skal stå som ei samla blokk mot USA sitt forsøk på å økonomisk kolonisera kontinentet med nyliberalismen som våpen. Venezuela, truleg også Argentina og Paraguay, er med på laget, og den folkelege motstanden i mange andre land aukar. Hausten 2004 vann Tabaré Vázquez og breifronten Encuentro Progresista-Frente Amplio (EP-FA) presidentvalet og fleirtalet i kongressen i Uruguay. Endå eit venstrestyrt land kjem då med i ei truleg stadig større blokk, men Vázquez kom med dei same forsikringar ovanfor IMF (Det internasjonale pengefondet) om etterleving av deira låneavtalar, som det Lula gjorde før han vart vald. Det vert difor interessant å sjå om ei så stor latinamerikansk blokk som mogeleg kan skapast, utan for mykje dirigering av pengefondet og om landa får styre seg sjølve på sine eigne økonomiske vegar? Det er framleis eit stort kollektivt minne i Latin-Amerika som hugsar 1990-talet, då USA og IMF sin nyliberalistiske politikk for alvor vart diktert. Skadeverknadane etter dette ligg som ei utviklingshemmande skodde over Latin-Amerika.

Artikkelforfatteren er medlem av Latin-Amerikagruppene i Bergen

JA, jeg vil:

- ☐ abonnere (135,- / 4 nr.)
 - ☐ hjelpe til å selge, kontakt meg.
 - ☐ kjøpe tidl. nr. (20,-/stk)
- [1/2003] [2/2003] [1/2004] [2/2004]

Navn: _____

Adr.: _____

Postnr./sted: _____

E-post: _____

Telefon: _____

Du
betaler
porto

SOSIALISTISK
fremtid

**Boks 131
5804 BERGEN**

Det okkuperte Haiti

AV ANDERS HAMRE SVEEN

I 1492 kom Columbus og hans menn til det som i dag er Hispaniola. Spanjolene gjorde de innfødte til slaver. Voldtekt og planking av innfødte var svært vanlig. Da Colombus kom til øya bodde det omtrent 5 millioner mennesker der. Mellom 1492 og 1550 døde mellom 300 000 og 1 million av øyas innfødte av enten utmattelse, sykdom, vold eller sjølmord. Etter hvert tilførte europeiske imperialister afrikanske slaver til øya. I dag er Haiti igjen okkupert.

Den franske revolusjonen brøt ut i 1789. Året etter begynte slaveopprøret på Hispaniola for alvor. I 1793 avskaffa Frankrikes revolusjonsregjering slaveriet i de franske koloniene. Britene ønska å slå ned slaveopprøret, men den tidligere slaven Toussain Louverture organiserte en hær av tidligere slaver og jagde britene vekk. I 1801 erobra Louverture den østlige delen av øya og avskaffa slaveriet der. I 1802 sørga Napoleon Bonaparte for at Louverture ble arrestert og sendt i eksil. Da Louvertures medopprørere fant ut att Frankrike ønska å gjeninnføre slaveriet i sine kolonier begynte en væpna frigjøringskamp mot franskmennene som ente med oppretelsen av verdens første svarte republikk, Haiti, i 1804. Haitis første president var Jean-Jaque Dessalines. Frankrike tvang Haiti til å betale en sum som tilsvarer 21 milliarder US dollar i dagens verdi for å kompensere for det økonomiske tapet til de tidligere slaveeierne. Som et resultat av dette fikk Haiti stor gjeld. Dette forhindra ikke Haiti i å fastholde en klar motstand mot kolonimaktene. Simon Bolivar rømte midt i kampene mot Spania til Haiti. Der fikk han gevær og annet utstyr til å bruke videre i krigføringa.

Fra Duvalier-æraen til Lavalas gjennombrudd

I 1957 ble Francois "Papa Doc" Duvalier "valgt" til president i Haiti med militærets hjelp. I 1964 erklærte han seg som president på livstid. Etter hans død i 1971 tok sønnen, Jean-Claude "Baby Doc" Duvalier over og

styrte til 1986. Duvalier-æraen var prega av ekstrem og brutal undertrykking av all opposisjon. Private og offentlige monopoler økte velstandsforskjellene i Haiti betraktelig.

I 1990 ble Jean-Bertrand Aristide Haitis første folkevalgte president. Før 1990 hadde Aristide vært en katolsk prest og tilhenger av frigjøringssteologien. Aristides oppslutning blant Haitis fattige i dette valget var på rundt 80 %. I 1991 sendte et CIA-støtta militærkupp ham i eksil. Aristide gjenopptok presidentvervet i 1994 med utenlandsk hjelp og satt ut perioden til 1995. I 2000 ble Aristide igjen valgt til president i Haiti, som kandidat for partiet Famni Lavalas. Bush-administrasjonen inntok en fiendtlig holdning overfor Lavalas-regjeringa fra dag én. Bush-administrasjonen sørga i perioden 2000-2002 for å blokkere lån på mer enn 500 millioner dollar til Haiti, blant annet ved å stanse en lånepakke på 145 millioner dollar fra Inter-American Development Bank (IDB) som skulle brukes på helsevesen, utdanning, transport og bedring av drikkevann. Opposisjonen mot Lavalas mottok økonomisk bistand fra Bush-administrasjonen gjennom US Agency for International Development (USAID).

Lavalas-regjeringa satte i gang kampanjer for å redusere analfabetismen, bygde nye helse-sentre, økte satsinga på utdanning betraktelig, dobla minstelønna fra 36 gourdes (6,87 NOK) til 70 gourdes (13,36 NOK), arbeida for å få de tidligere diktaturenes medløpere og torturister dømt og satte seg imot privatisering. Antall grunnskoler og videregående skoler ble tredobla. Flere steder på landsbygda var det første gang at skoler ble bygget. Lavalas-regjeringa oppretta også sjukehus knytta til utdanningsinstitusjoner for studenter fra fattige familier. Ved å ta imot cubanske leger og lærere klarte Lavalas og styrke tilbudene knytta til helse og utdanning. I tillegg avskaffa Aristide Haitis militærvesen. Dette militærvesenet hadde blitt etablert av et vedtak i Kongressen i USA i løpet av USA-okkupasjonen av landet fra 1915 til 1934.

Statskupp - Made in USA

1. januar 2004 feira Haiti 200-årsjubileet for uavhengighet fra Frankrike. Lavalas-motstanderne arrangerte en demonstrasjon til støtte for å velte Aristide med makt leda av Andre Apaid. Apaid har statsborgerskap i USA, støtta Duvalier-diktaturene og leder den såkalte "184-gruppa" som representerer Haitis økonomiske elite. Lavalas-tilhengere omringa presidentpalasset flere dager i strekk, fordi de med rette frykta et statskupp. Den 7. februar 2004 viste 1 million demonstranter i gatene i Haitis hovedstad Port-au-Prince sin støtte til Lavalas-regjeringa. Den samme måneden begynte væpna grupperinger, trent av US Special Forces i nabolandet Den Dominikanske Republikk og angripte politistasjoner, infrastruktur og Lavalas-kontor med M-16 og M-60 gevær. Den væpna gruppa var leda av Louis-Jodel Chamblain, tidligere dømt for mord og leder for FRAPH, en paramilitær gruppe som drepte tusenvis av haitiere i 1991-94. En annen av lederne av de væpna gruppene er Guy Philippe, som har en fortid i narkotikasmugling og har blitt anklaga for summariske likvideringer. En annen sentral kuppmaker var Jean Tatoune, tidligere dømt for mord og ansvarlig for en massakre i Raboteau i 1994.

Om natta den 28. februar tok USAs militære styrker kontroll over nøkkelområder i Port-Au-Prince, blant annet presidentpalasset og flyplassen. Den 29. februar sa USAs president George W. Bush Jr. følgende: "President Aristide har gått av. Han har forlatt landet sitt. Haitis grunnlov fungerer. Som grunnloven krever er en interrimpresident på plass. Jeg har beordra å sette inn US Marines som det ledende element i en midlertidig internasjonal styrke som skal bringe ro og stabilitet til Haiti. (...) Dette er begynnelsen i et nytt kapittel i landets historie" ¹

Men Aristide gikk ikke av frivillig. USA hadde allerede militært nærvær i landet. Den 29. februar ble Aristide kidnappa av US Marines

Lavelastilhengere demonstrerer. Foto: Sasha Kramer

og flydd ut av landet. For øyeblikket er han i eksil i Sør-Afrika.

"Et nytt kapittel i landets historie"

Interrimpresidenten som Bush henviser til heter Alexandre Boniface. Den nye regjeringa i Haiti ledes av han og statsminister Gerard LaTortue, en forretningsmann som bodde i Florida fra 1988 til like før kuppet. LaTortues regjering har gitt skatteletter til Haitis rikeste og kuttet i oppstarta tiltak som skulle sikre utdanningstilbud, helsevesen og mat til Haitis fattige. LaTortue har sagt at han ønsker å gjenopprette Haitis militærvesen. Ifølge Haitian Press Agency sa LaTortue følgende etter at politibetjenter skjøt på demonstranter fra Fanmi Lavalas 30. september: "Vi skjøt på dem. Noen falt, andre ble skadet og noen rømte."²

Ifølge en Associated Press-rapport fra byen Cap-Haitien dukka "flere lik med kulehull" opp på likhuset i mars 2004. Den 1. desember 2004 ble en rekke fanger skutt og drept i et fengsel i Port-au-Prince etter en fangeprotest. Det anslås at antallet på politiske fanger i Haiti i dag ligger på rundt 700. Blant disse er Lavalas-medlemmene Lesly Gustave, Yvon Feuillé, Louis Gérald Gilles, Rudy Hériveaux og Axéne Joseph. To av Haitis samvittighetsfanger, den tidligere statsministeren Yvon Neptune og den tidligere innenriksministeren Jocelerme Privert har starta en sultestreik. De er arrestert i en celle uten verken innlagt vann eller elektrisitet. Privert har sittet i fengsel siden april 2004 og Neptune siden juni 2004. Ingen av dem har ennå blitt rettslig anklaga eller dømt av de nye myndighetene.

Den katolske presten og Lavalas-tilhengeren Gerard Jean-Juste satt i fengsel i sju uker etter at hans kirke i St. Claire ble omringa og storma av maskerte, væpnede menn i oktober

2004. I det Jean-Juste ble arrestert ga han mat til rundt 600 fattige barn som tilhørte hans menighet. De maskerte mennene skjøt inn i kirka før de arresterte Jean-Juste og skada tre av barna, en 14 år gammel jente og to gutter.

10. mai, 2004 storma 20 US Marines hjemmet til den 69-år gamle haitiske sangerinnen og Lavalas-tilhengeren Annette "So Anne" Auguste. I løpet av raidet fikk 11 andre heldekkende masker trekt nedover hodet og hendene bakkbundet. I tillegg til sju voksne fikk Chamy Samdei (5 år), Kerlande Philippe (10 år), Loubahida Auguste (12 år) og Luckmar Auguste (14 år) denne svært lite koselige behandlingen.

Motstanden øker

Mye av den politiske forfølgelsen har ramma fattige områder i Haiti. Det er nemlig der motstanden mot okkupasjonen er størst. Da Haitis politi skjøt og drepte 4 ubevæpnede menn den 28. oktober var det i slumområdet Bel Air. Navnet Bel Air, som også er navnet på den rikeste delen av Los Angeles, vitner om drømmer og håp om en bedre hverdag blant Haitis fattige. For øyeblikket er framtidsutsiktene

heller dårlige. Haiti er okkupert av militære styrker fra USA, Frankrike og Canada. Okkupantene anerkjenner kuppregjeringa. I tillegg har de såkalte "stabiliseringsstyrkene" fra FN, MINUSTAH, fungert som diktaturets støttespiller ved å foreta arrestasjoner av politiske dissenter som gjør motstand mot okkupasjonen. Og motstanden øker. Den 19. februar, 2005 lyktes et væpnede rømningsforsøk. 481 fanger i fengslet i Rue Centre i Port-au-Prince klarte å rømme fra fengselet. Det er tydelig i at Bush-administrasjonen ikke liker utviklingen. Det hvite hus' pressesekretær sa i en uttalelse at "Hr. Aristide må fortelle sine tilhengere å slutte å

bruke vold" og "Department of Homeland Security" avskjærer nå haitiske utvandrere og sender dem tilbake til Haiti. Om nødvendig, er USAs militære forberedt på å hjelpe til med både dette og å assistere en eventuell evakuering av statsborgere fra USA."³

Sammenslutningen av karibiske stater CARICOM, den afrikanske unionen og Venezuela anser den nåværende regjeringa i Haiti som illegitim. På Verdens Sosiale Forum i Porto Alegre, 26-31. januar 2005, ble det vedtatt en resolusjon om Haiti som blant annet krevde:

"President Aristides og den demokratiske prosessens tilbakekomst til Haiti".
 "Okkupasjonen av Haiti må opphøre".
 "FNs 'stabiliserende styrker' må slutte med ulovlige arrestasjoner, voldelige angrep på fattige nabolag og støtte til ulovlige aktiviteter av marionettregimets politistyrker".
 "Samvittighetsfanger må løslates" og
 "Regjeringer må nekte å anerkjenne Haitis illegitime marionettregjering".

Artikkelforfatteren er medlem av Bevegelsen for Sosialisme

Noter:

¹ <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2004/02/20040229.html>

² <http://haitisupport.gn.apc.org/Oct04.htm>

³ <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2004/02/20040228-2.html>

Mer informasjon:

The Haiti Action Committee
<http://www.haitiaction.net>

Institute for Justice & Democracy in Haiti
<http://www.ijdh.org/index.html>

Resolusjonen om Haiti, vedtatt på WSF
http://www.haitiaction.net/News/FL/1_30_5.html

Z-Net Haiti Watch
<http://www.zmag.org/lam/haitiwatch.cfm>

Fanmi Lavalas hjemmeside
<http://www.fanmilavalas-ne.org/>

Haiti er okkupert av militære styrker fra USA, Frankrike og Canada.

Latinamerikas fattigste land har en av verdens sterkeste venstrebevegelser. Kanskje tar den regjeringsmakt ved neste valg. Sosialistisk fremtid har møtt en senator fra Bevegelsen til Sosialismen (MAS) og vi benyttet anledningen til å stille ham noen spørsmål.

Bolivia

-krise og optimisme

AV EVEN SANDVIK UNDERLID

Marcelo Aramayo, senator fra Movimiento al Socialismo (MAS) i Bolivia, besøkte Norge i forbindelse med Latinamerikauken 2004. Vi fikk en samtale med ham om MAS, den spente situasjonen i Bolivia og hans visjoner for fremtiden.

Foruten sin tilknytning til den sosialistiske bevegelsen, har Aramayo vært en fremtredende skikkelse i kampen om vannet som pågikk i delstaten Cochabamba. Her vant Bolivias folk en historisk seier ved at privatiseringen av vannet ble reversert.

Hva slags organisasjon er MAS, og hvilke hendelser og prosesser førte til opprettelsen?

Sosialismen vi står for er uortodoks, boliviansk og autentisk.

MAS er ikke et tradisjonelt parti, men et politisk instrument. Den holdes oppe av de sosiale bevegelsene; arbeiderorganisasjonene, urbefolkningens organisasjoner (Tupis og Guaranies), av progressive intellektuelle og middelklassefolk som har havnet i fattigdom som følge av nyliberalismen. Leder for organisasjonen er Evo Morales, også kjent som forkjemper for kokabøndenes rettigheter.

Hvordan forholder MAS seg til den tradisjonelle venstresiden i Bolivia?

De tradisjonelle venstreorienterte partiene eksisterer knapt. De vil forsvinne, for de har ikke troverdighet. MAS har forbindelse med de sosiale bevegelsene knyttet til ulike kulturer og nasjonaliteter og de ulike fagforbun-

dene.

Kan du kort beskrive MAS' teoretiske grunnlag?

MAS har sitt filosofisk-ideologiske grunnlag i AYLLU-tankegangen, en visjon om en økonomi basert på gjensidighet, redistribusjon og solidaritet i produksjonen. Grunnlaget støttes også av AYNÍ, en teori om fellesskapsbasert og solidarisk arbeid. Mange av ideene våre stammer også fra de faglige kampene og venstresiden som gjennom en lang historisk prosess slåss for et samfunn basert på verdighet, frihet og selvstendighet. En annen del av vårt ideologiske grunnlag er Marx og Lenins ideer. Sosialismen vi står for er uortodoks, boliviansk og autentisk.

Hvordan er bevegelsen organisert?

Vi har en struktur med et nasjonalt styre, med Evo Morales som leder. I tillegg kommer styrer på regionalt- og sektornivå. Indianerstammene har sine styrer, det samme gjelder håndverkere og arbeidere. Kvinnene har sitt eget styre. Det finnes styrer for fagmenn og intellektuelle. Alle velges demokratisk.

Hvordan forklarer du MAS sin brede folkelige støtte?

Presidentvalget i år 2002 representerte et skifte i Bolivias historie. For første gang stem-

te folket på en urbefolkningsleder, som oppnådde stor oppslutning i valget. Dette synliggjorde krisen i de tradisjonelle partiene, som ikke lengre hadde troverdighet. De hadde ingen etikk, ideer eller kreativitet for å svare

Prosessene i Bolivia er ikke noe isolert fenomen. Man må se på de politisk-ideologiske fremskritt som skjer i ulike land i Latin-Amerika, sier Marcelo Aramayo fra MAS.

på landets krise - en krise skapt av nyliberalismen. De hadde gått ut på dato.

Hvordan er mulighetene for en maktovertakelse i Bolivia?

En stor seier er den nye loven om gasseskспорт [hvor utlandske selskaper må betale

50% skatt på det de utvinner på Bolivias territorium] som har blitt presset gjennom.

I desember 2004 gjennomføres lokalvalget. MAS ligger an til å vinne dette. Vårt mål er å ta kontroll over 70% av landets kommuner. [red. anm. valget er nå gjennomført og gav MAS stor fremgang om enn ikke like stor som man hadde håpet.] Den grupperingen som klarer å arbeide troverdig for spørsmålene omkring jordfordeling og territorium vil vinne presidentvalget i 2007.

Gitt at dere vinner presidentvalget - verken USA eller de internasjonale finansinstitusjonene vil vel akseptere en sosialistisk valgseier i Bolivia? Har dere noen strategi for å forsvare landet?

Prosessene i Bolivia er ikke noe isolert fenomen. Man må se på de politisk-ideologiske fremskritt som skjer i ulike land i Latin-Amerika. Jeg tenker på Hugo Chávez' regjering i Venezuela, men også på de politiske prosessene i Brasil og Argentina. Det er også positive ting som skjer andre steder i verden - ta for eksempel sosialistpartiets valgseier i Spania. Vår strategi dreier seg mye om samarbeid og integrasjon.

To tusen år før vår tidsregning var det område som i dag heter Bolivia befolket av jordbrukere og nomader - overveiende av andinsk avstammning - samt i den østlige del av sankere.

Innenfor området fantes alt fra de høyeste kalde fjell til varme daler og regnskog, hvilket muliggjorde dyrehold og dyrking av poteter, bomull, mais, kokablader samt utnyttelse av mineraler og fiskeri. Det utviklet seg forskjellige kongedømmer, blant annet Tiahuanaco-Huari-sivilisasjonen (600 f.Kr. til 1.000 e.Kr.). Den sosiale organiseringen baserte seg på den grunnleggende enheten ayllu - slektsskapsenheten. Innenfor denne eksisterte ikke privat eiendomsrett til jorden, selv om samfunnet var oppdelt i forskjellige lag av bønder, håndverkere og ayllu-ledelsen, som bestod av prester og krigere. Disse utnevnte høvdingen, mallku.

Omkring år 800 ekspanderte Tiahuanaco-riket og dannet det første panandinske imperium. Omkring år 1100 koloniserte inkaene - som stammet fra Cusco-dalen i det nåværende Peru - de øvrige andinske folk, og dannet en konføderasjon av stater kalt Tahuantinsuyo - også kjent som inkariket. Det opptok tekniske, kulturelle, religiøse og økonomiske elementer fra Tiahuanaco-kulturen - særlig ayllu-strukturen.

Da spanjolene kom i begynnelsen av det

16. århundre, strakte Tahuantinsuyo seg fra det sydlige Colombia over Ecuador og Peru til det nordlige Chile, og fra Titicacasjøen og høylandet til den nordlige del av Argentina. Det omfattet også utløpene fra Andesfjellene og det østlige lavland. Man regner med at befolkningen i det nåværende Bolivia lå på cirka en million, og at Tahuantinsuyo hadde en samlet befolkning på 12-13 millioner. Det var dermed Sør-Amerikas høyest befolkede område. Det var snakk om et multietnisk samfunn, hvor flertallet snakket språket quechua og i området omkring Titicacasjøen aymará. I det østlige lavland levde tupi-guaraní-folket spredt i smågrupper uten å ha et samlende felles sentrum. Fortsatt snakkes aymara og quechua av et flertall av Bolivias befolkning.

Befolkning: 8,7 mill.
Valuta: Bolivianos
Areal: 1.098.580 Km²
Hovedstad: Sucre
Befolkningstetthet: 7,5 innb./Km²
HDI plassering: 114

Albert Jensen,
Leksikon for det 21. århundre

Kjensler og tenking¹

AV REGI TH. ENERSTVEDT

"Magefølelsen" tar aldri feil

Eg vil skriva om tenking. Før sa dei at det var kjenslene som leidde til tenking, og difor tenkte (eller kjende?) eg at eg laut skriva noko om kjensler fyrst. Det smakte ikkje godt. No seier dei nemleg at det er tenkinga som kjem fyrst. Og dét skal vera lika gale som det omvende. Eg hugsar godt kva dei sa om oss som slost mot atomvåpen, mot krig og NATO, og seinare og mot EEC, eller EU som det no heiter. Me lot oss leia av kjenslene, ikkje av vitet. Dei sa det sjølvsaft ikkje på godt norsk, dei sa det venleg, overberande, med eggastemmen sin, på bokmålet, "du lar deg lede av følelsene dine, ikke av fornuften din," sa dei. I dag seier nett dei same folka at me tenker for mykje, me gløymer kjenslene. Det har vorte "in" med kjensler no. Me skal kjenna på kjenslene våre før me byrjar å tenka. Me skal ikkje tenka før me handlar, me skal kjenna på "magefølelsen" vår, me skal så å seia tenka med magen før me bestemmer oss." Magefølelsen" tar aldri feil, seier dei. (Før sa dei at det var gale når me menn tenkte med pikken, men no er det snart rett att. For me lyt ikkje undertrykka "følelsene" våre.)

Då lyt eg seia at eg får vondt i magen av å skriva om kjensler. Det er som å ta del i ein fjernsynsdiskusjon og seia at fjernsynsdiskusjonar er fordommande. For i dag lyt du skrika det. I fjernsynsdiskusjonar i dag skal ein nemleg skrika før ein tenker, ikkje tenka før ein seier noko.

Likevel: No sit eg her og skriv om kjensler. Eg sit her og "føler" på det, kjenner på det. Før sat eg og *tenkte*, grubla, og klødde meg i hovudet. No lyt eg vel klø meg i ræva i staden for i hovudet.

Eg har skrive mykje. Men dette er den fyrste artikkelen eg skriv på nynorsk. Somme vil seia at det er galskap å gå over til eit nytt mål når ein er vorten gamal. Eg veit ikkje heilt om

eg kjenner grunnane til at eg gjer det. Eg trur at det har noko å gjera med dialekten min og den klassen eg kjem frå. Då eg, sonen til ein revisor i kommunen, kom til Oslo frå Haugesund ein gong på 50-talet i det førre hundreåret, vart eg ein av leiarane i Sosialistisk Studentlag. Dei fleste der, døtrer og søner av dei gamle motdagistane, kom frå Ullernåsen og Holmenkollen. Dei prata så godt. Og så fort og elegant. Orda mest rann ut or dei. Medan eg sto der på talarstolen og stotra og stamma på dialekten min. Eg skjemdest over målet mitt, og sjølv om eg kjende Berge Furre frå før, klarte eg ikkje å halda på det slik han klarte. Då eg voks opp, kjende eg meg utanfor både arbeidarklassen og den såkalla "overklassen". (Ideologane til dei siste kallar arbeidarane for "underklasse", "de lavere lag" osv.) Folk mellom dei to hovudklassane plar anten streva oppetter eller solidarisera seg med arbeidarklassen. Det folkelege talemålet var dialekt, men den herskande småborgerlege ideologien var at dialekt var stygt, særleg for jentene. Gutane kunne til naud snakka dialekt, berre dei skreiv på bokmålet. Det fine målet var det målet dei "fine" freista å snakka. Det er vel grunnen til at bokmålet vart skriftspråket i alle byane. Og dette hadde eg ikkje gjennomskoda då eg kom til Oslo. Såleis sveik eg dialekten min og det skriftspråket som ligg nærmast den. Eg kan vel ikkje gjera det godt att. På ein måte er det vel ubotamål, for det har gått innpå eit heilt liv, eit uheilagt samliv, eit liv i synd med bokmålet som elsker. Straffa er hard: I dag har eg gløymt mykje av dialekten min, og i nynorsken manglar eg ord. Eg trur eg kan skriva på bokmål, og kjenner vel då det same som jenta som ber fram barnet til valdtektsmannen.

Eg påstår at det i seinare tid har vorte eit skifte i forholdet mellom kjensler og tenking. Eg har gjort ei enkel undersøking som kan visa det. Før eg syner funna, les nokre tilfeldig valde overskrifter frå Aftenposten. Frå dei 10

med "følelser" i 1986: "Heftig utbrudd i Alma Ata av nasjonalistiske følelser", "Garasjeanlegg vekker følelser: En kaktus til Benkow", "Fødsel handler også om følelser". Frå dei 17 i 2003: "Fornuft og følelser i sykehus-Norge", "Flipperspill med følelser", "Blandede følelser på Frogner", "Sterke følelser i Venezia", "Følelse og fortellinger", "Sterke dokumenter vekker følelser", "Arbeidsplasser har ingen følelser" (det var den kjende pianospelaren Victor D. Norman som sa det siste), "Nicholson med stumme følelser". Overskrifter med tenking var det ikkje mange av: 1 i 1986: "Motepreget tenkning: Gode bedrifter gir tiltro til bransjen", 2 i 2003: "Universitetet skal hevde fri tenkning" og "Foreldet tenkning i nord".

"Føler" me meir enn me tenker? Ser me på kor mykje det skrivest om kjensler og tenking, er det mykje som tyder på det.

Eg fann, eg fann

Eg har gått gjennom Aftenposten - morgon- og kveldsavgavene - og talt kor mange artiklar som har "følelser" eller "tenkning" i overskrifta, og kor mange artiklar som har orda "følelser" eller "tenkning" i tekst eller overskrift.² Eg har søkt på desse orda kvar for seg i ein database (A-tekst).³ I tillegg har eg sett på nokre tidsskrift.

"Følelser" og "Tenkning" i Aftenposten

Eg fekk dette utfallet:

Artiklar i Aftenposten med orda "Følelser" eller "Tenkning" i overskrifta

År	Følelser		Tenkning	
	Tal	Prosent	Tal	Tal
1986-1991	40	19,4	1986-1991	40
1992-1997	67	32,5	1992-1997	67
1998-2003	99	48,1	1998-2003	99
1986-2003	206	100,0	1986-2003	206

Tabellen viser at det er mange fleire overskrifter med "følelser" enn med "tenkning".

"Føler" me meir enn me tenker? Ser me på kor mykje det skrivest om kjensler og tenking, er det mykje som tyder på det.

"Følelser" aukar meir enn "tenkning".

Den neste tabellen viser kor mykje det seiast om det det ikkje kan seiast noko om samanlikna med det som det kan seiast noko om.

Artiklar med orda "Følelser" eller "Tenkning" i overskrifta samanlikna med kvarandre

År	Følelser %	Tenkning %	Sum %	N
1986-1991	87,0	13,0	100,0	46
1992-1997	90,5	9,5	100,0	74
1998-2003	90,8	9,2	100,0	109
1986-2003	89,9	10,1	100,0	229

Omlag 90% av overskriftene har "følelser". Og delen med "følelser" aukar og litt.

Artiklar i Aftenposten med ordene "Følelser" eller "Tenkning" i tekst eller overskrift etter søk i Atekst

År	Følelser		Tenkning	
	Tal	Prosent	Tal	Prosent
1986-1991	3914	31,3	1340	32,8
1992-1997	4040	32,3	1363	33,4
1998-2003	4540	36,3	1381	33,8
1986-2003	12494	99,9	4084	100,0

Tar me teksten med, ser me at det er mykje meir av "følelser" enn "tenkning". Her vert det og fleire artiklar både med "følelser" og "tenkning", men auken er liten for bae orda.

Artiklar med orda "Følelser" eller "Tenkning" i tekst eller overskrift samanlikna med kvarandre

År	Følelser%	Tenkning %	Sum %	N
1986-1991	74,5	25,5	100,0	5254
1992-1997	74,8	25,2	100,0	5403
1998-2003	76,7	23,3	100,0	5921
1986-2003	75,4	24,6	100,0	16578

Omlag 75% inneheld "følelser". Delen med "følelser" aukar litt, og dermed vert det og litt mindre "tenkning".

Ein samla dom om materialet foran lyt vera at det skrivest *uhorveleg mykje meir* om "følelser" enn om "tenkning". I dei nesten 20 åra me har sett på, aukar bae, men skrivinga om "følelser" aukar meir enn skrivinga om "tenkning" *Samanlikna med kvarandre vert*

det meir "følelser" og mindre "tenkning".

I den vitskaplege samtalen

Eg har brukt dei same søkeorda på artiklar i systemet "Norart". I den databasen finst det omlag 380 tidsskrift, dei aller fleste er frå Noreg, nokre få er frå dei andre nordiske landa. Så språket er for det aller meste bokmål, nokre få artiklar er på andre nordiske mål og engelsk. Eg fann (i mars 2004):

Artiklar med søk i Norarts database etter orda "Følelser" eller "Tenkning"

	Ordsøk		Titlar		Nøkkelord		Sum	
	Tal	%	Tal	%	Tal	%	Tal	%
Følelser	164	55,2	116	52,7	35	76,1	315	56,0
Tenkning	133	44,8	104	47,3	11	23,9	248	44,0
Sum	297	100,0	220	100,0	46	100,0	563	100,0

Ikkje alle desse tidsskrifta er det eg vil kalla for vitskaplege, men dei aller fleste er fagtidsskrift av eit eller anna slag. Eg hadde venta at det her ville vera meir "tenkning" enn "følelser", men eg tok feil. Anten eg søkte på "Ordsøk" "Titlar" eller "Nøkkelord", så var det meir av følelser enn tenkning.

Me bruker mange fleire ord for å seia det me ikkje kan seia med ord enn på det me kan seia med ord.

Frå styggedom til kultur

Medan eg sit og skriv dette (april 2004) kjem Aftenposten morgon med noko som sett strek under det eg vil ha fram: I fem heilsides artiklar over 5 dagar slepp dei kjenslene laus, leia av psykologane Kirsti og Jon T. Monsen. Her får me aller fyrst høyra at flukten frå "ubehagelige følelser" gjør oss avstumpet. Resultatet kan bli mentale verkebyller. Også de vanskelige følelsene har vi bruk for." (Leander, S. 2004: 4, a). Den fyrste artikkelen var om "følelser generelt", den andre om skam, den tredje om sinne, den fjerde om angst, og den femte om glede. "Smil til verden og verden smiler til deg." Det er våre omgivelser som får oss til å tru at "noen følelser er

fy." (Leander, S. 2004: 4, b). Så går eg til postkassa mi og henter "Dag og Tid". Og der les eg på fyrste sida at Toril Hjartåker Hauge ikkje skulle debutera med ein kjærleiksroman, men at det "vart 340 sider med kjensler likevel" (Dag og Tid 2004: 1).⁴

Me "føler" på alle område, men særleg på kunstområda. Og det er vel ikkje noko nytt, skulle me kan hende tru. Slik har det vel alltid vore. Nei, ikkje om Paul Grøtvedt har rett, og det har han. I ein kronikk i Aftenposten peiker han på dei historiske endringane i kunstomgrepet. Leonardo da Vinci meinte at skulptørane og arkitektane laut ha store kunnskapar og dei laut tenka på eit høgt teoretisk plan. Dei frie kunstane (*ars liberalis*) var grammatikk, aritmetikk, geometri, musikk, astronomi, retorikk og dialektikk. Arkitektur og skulptur høyrde ikkje til her (Grøtvedt, P. 2002: 9). Bilethogging var *ars servilis*, og medan malarene kunne verta med i dei lågare gradane av høge laug saman med legar og krydderhandlarar, laut bilethoggarane halda til saman med det simplare laug til steinhoggarar og murarar (Enerstvedt 1982: 312). Dei frie kunstane var høgt verdsette av herskarane. Bortsett frå musikken, kallar me dei andre i dag for vitenskapar. Alle vil vera samde i at tenkinga spelar fyrstefiolin i desse artane. Og tenkinga vart sett opp til, medan kjensler var noko meir tvilsamt. Fyrst på 1700-talet forandra dette seg. Då skulle ikkje lenger kunstnarane søka innsikt gjennom tenkinga, kjelda for kunstinnskilta skulle vera sansing og kjenslene. Då skil kunst og vitskap lag. Grunnlaget for vitskapen vart tenking, grunnlaget for kunsten sansing og kjensler. Me lyt heilt fram til 1800-talet før teknikk (og handverk) og kunst skil lag som filosofiske og historiske omgrep. Fyrst då brukst *ars* i den noverande tydinga *kunst*. Eg nemner at i den franske "L'Encyclopedie, ou Dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers", den store franske encyclopedien frå opplysingstida på 1700-talet, tydde "arts" ennå teknikkane (Enerstvedt 1982: 313-314).

I følgje dei som forsvarar herskarane kan forandrar verda, forandrar me oss sjølve. Kognitive terapien skal hjelpe oss til å

Når politikarane tenker kultur, seier Grøtvedt, meiner dei at folk skal "føle og oppleve". Dei legg planar om opplevingssenter for folk i alle aldrar. Alle og einkvar skal få oppleve kunst, kort sagt møta kjenslemagien hinsides vit og forstand. I skuleverket, frå førskule til universitet, er det og snakk om å oppleve kunst, setta kjenslene i sving og utvikla den sanselege røynsla (Grøtvedt, P. 2002: 9). Han meiner at dette har ført kunsten inn i ei snever og ufruktbar uttrykksform. Difor har og kunsten tapt mykje av sin "betydning og status". Kunst, med sine sansefastsette eigenskapar er ei lågare og mindre verdsett verksemd enn tenking. Å sjå ned på kunsten som ein mogeleg veg til kunnskap, går som ein raud tråd gjennom heile moderniteten.

Vitenskapen derimot har fått en stadig høyere prestisje. Det merker naturligvis de kunstsakkyndige, som i dag ikke har stort annet å gjøre enn å utvikle en ekstrem sensibilitet for å fremme kvalitetene i en prikk, en strek, eller en monokrom flate. (Grøtvedt, P. 2002: 9).

Eg kan vera samd med Grøtvedt i alt anna enn konklusjonen hans. Eg trekk den omvende slutninga.

I dag vert kjensler høgt verdsette. Eitt døme på dette er det store salet av boka til Daniel Goleman om "emosjonell intelligens". Lisbeth Larsen har intervjuet Goleman under overskrifta "Fra IQ til EQ". Det som tel, er ikkje lenger intelligenskvotienten (IQ), men emosjonskvotienten (EQ). Det er eigenleg eit ordskifte om å flytta merksemda nedetter, frå hovudet til hjarta, seier Goleman. Eit vell av forskning visar at kjenslene har mest å seia i livet vårt. Om eg forstår Goleman rett, så er kjenslene ein slags impulsar som me lyt kontrollera med å tilsetta dei intelligens. I USA er det no fleire skular som lærer elevane å føla på den rette måten, å forstå både sine egne kjensler og kjenslene til dei andre (Larsen, L.

1998: 38-40). Goleman har ein heller tradisjonell oppfatning av forholdet mellom kjensler og tenking. Han er i tradisjonen til Freud. Hos Freud leier ein påverknad til ein umedviten impuls. Han fører i sin tur til ei kjensle som så leier til tenking. Meir interessant er difor det Paul Chrichton slår fast i ein artikkel. Han viser til fleire som i 1990-åra snur den "psykoanalytiske" tankegangen på hovudet. Dei erstattar han med ein kognitiv modell. I den byrjar det hele med ein påverknad som leier til ein tanke som i sin tur leier til ei kjensle (Chrichton, P. 2001: 14-15). Her er årsaka hos Goleman vorten til ein verknad. Men talar ikkje det Chrichton seier mot det eg påstår? Tvert om. Den kognitive modellen, og terapien som har vorte utvikla på grunnlag av han, "rehabiliterer" kjenslene.⁵ Frå Augustin til Freud har "dei vanskelege" kjenslene vore sett på som reine styggedomen, som synd og skam. Som arvesynd og natur. Den kognitive modellen gjer dei til eit kulturprodukt. Og i så måte er han eit framsteg. Han er ikkje opptatt av Ødipus-kompleks, penismissunining eller primaliskrik. Han er opptatt av korleis me forhold oss til tenkinga og kjenslene i situasjonen me er oppe i. Akkurat det same slår Marlen Ferrer fast. Med grunnlag i eit arbeid utgitt i 1990-åra seier ho at psykologien i aukande grad er opptatt av den kognitive sida ved kjensler. I den kognitive kjensleteorien er nett situasjonsanalysane og ynskja til individa eit viktig moment. Korleis me tolkar det verkelege og kva ynskje me har, har kulturelle grunnar (Ferrer, M. 2001).

I følgje dei som forsvarar herskarane kan me ikkje forandra verda. Det er å tenka alt for mykje. Marx sa at når me forandrar verda, forandrar me oss sjølve. No skal me tru at når me forandrar oss sjølve, forandrar me verda. Den kognitive terapien skal hjelpe oss til å tenka og føla at situasjonen er annleis enn han er. Det dreier seg ikkje om korleis me har det, men korleis me tar det.

Vitskap er ein sjanger som det no går utfor bakke med. Og med rette. Tilliten forsvann med nederlaget til det som har so mange namn: "Det modernistiske prosjektet", "det sosialistiske eksperimentet", "den vitskaplege sosialismen" m.fl. I staden har me fått statsleiarar som *trur*. Nei, eg tenker ikkje på islamistane. Eg tenker på at den største imperialistiske makta - USA - vert leia av ein kristenfundamentalist. Så no kan me aldri meir seia at "fylla har skylda", for tenk kva verda hadde vorte spart for om Bush hadde halde fram med å drikka! (No kan me ikkje lenger skremma barna våre med alkoholen, me lyt heller seia at om "du ikkje tær deg vel no, så kan det gå verkeleg gale med deg, du kan verta president i USA." Eller du kan verta statsminister i Noreg, slik som mullah Bondevik.

Let krigsforbrytarane Bush, Blair, Bondevik m.fl. seg leia av kjenslene sine? *Å tenka at det finst menneskelege kjensler som er ein eigen storleik utanfor, skilde frå, tenkinga, er svært utbreidd hjå oss.* Det er reine Pinoccioaden - kjenslene lever sitt eige liv skilde frå tenking, tale, og minne, akkurat som tredokka vart spill levande. Det myldrar av særskilde drifter og impulsar og berre me får sett namn på dei, så veit me kva me "føler". Nokre trur endåtil at Bush og Bondevik let seg styra av kjenslene når dei slepper bombene sine over barna i Afghanistan. Kan hende har dei manglande impulskontroll (Goleman?). Handlar dei i affekt, uten å tenka seg om? Det er vel heller slik at når dei møtest, så drøftar deg nokså *sakleg* og *godsleg* for og mot, før dei blir samde om eit nytt brotsverk. (Motargumentet kan vera at bombene kostar for mykje. Lukkelegvis er eit afgansk born berre verd omlag ein tiandedel av eit amerikansk.) Når dei vert spurde om korleis møtet gjekk, svarer brotsmennene: "Vi har en god følelse."

I daglegtalen, i dei folkelege talemåtane, kjem det godt fram at kjensler og tenking *er to sider*

an me ikkje forandra verda. Det er å tenka alt for mykje. Marx sa at når me ve. No skal me tru at når me forandrar oss sjølve, forandrar me verda. Den tenka og føla at situasjonen er annleis enn han er.

av same sak. For å øydelegge denne forståinga trengs biskopar, filosofar og vitskapsmenn.

Ordet "kunst" kan førast attende til gammalnordisk *kunna*. Det tydde fyrst at ein hadde lært noko, og seinare og dugleik. Ordet "kjenna" har same tilhøvet til "kjensla" som "føle" har til "følelse". Og både kjenna og "føle" er kausative til andre gjerningsord, for å seia det på fint. Til dømes er kjenna et kausativt gjerningsord til kunna, og i dette ser ein samanhengen mellom kjenna og kunna. Medan kjenna har gammalnordisk opphav (*kenna*), er "føle" (med same opphav som tysk "fühlen" og engelsk "feel") eit tysk låneord. Då skal det helst ikkje brukast på målet vårt (det var vel ikkje det luraste du fann på, lvar). Men det skader kan henda ikkje å "føle" litt mindre? Me lyt kjenna på det.

Eg er opptatt av to sider ved tilhøvet mellom kjensler og tenking ("følelser" og "tenkning"): Korleis heng kjensler og tenking saman i dag, og korleis har dette tilhøvet endra seg historisk? Det siste har eg arbeidd mykje med, men her vil eg berre seia det som er naudsynt for å forstå tilhøvet i dag.⁶ Og det er at "kjenna" og "føla" tidleg i (før?) mellomalderen fyrst gjekk *utover*. Noko forenkla tydde kjenna "få til å kunna" eller "gjera kjent", medan opphavet til "føle" hadde tydinga "berøre". Fyrst seinare i mellomalderen gjekk dei *innover* og fekk ein av dei kjende tydingane i dag: "eg kjenner det på meg", "jeg føler det på meg", dette tyder ein *sinnstilstand*.⁷

I daglegtaleten no er det heilt klårt at både kjenna og "føle" er mangetydige. I dette rike folkemålet tyder dei baa mellom anna "det å tenka" og "det å føla".

I ordbøkene skal ein kunna finna dei vanlegaste tydingane.⁸

Lat oss sjå kva *bokmålsordboka* seier om å

"føle" og noko om det ho skriv om "følelse". Litt overraskande (og tvilsamt, om det skal vera den mest vanlege?) er den første tydinga av "føle" (1) *undersøke ved berøring*, som altså er den eldste ("føle varsomt over såret", "føle seg fram"). Så kjem (2) *kjenne, merke* ("føle kulde", "føle sult", "føle seg glad", "føle seg syk") og (3) *ane, sanse, erfare* ("føle noe på seg", "føle smerte"). I (2) og (3) kjem det "indre" meir til uttrykk, det me i dag (trur eg) fyrst og fremst meiner når me snakkar om "følelser".

Det er kjekt å vera uvanleg, men eg trur ikkje eg er så uvanleg. Og har eg rett i det, så har ordboka gløymt ei svært viktig tyding. Det er nett ho som så tydeleg viser sambandet mellom det "å føle" og det "å tenke". Eg kan nemleg til dømes seia at "jeg føler at det skjedde noe før dette", og med det meiner eg "jeg tror at...", "jeg lurer på om ikke...", "jeg har en mistanke om...", "jeg er usikker på om ikke...". Om eg til dømes seier "jeg føler at Wittgenstein mener noe annet her...", så tyder det for meg "jeg tror...", "jeg er nesten sikker på..."

Det bokmålsordboka seier om namnordet "følelse" er fyrst og fremst det "indre", det eg og dei fleste vaksne i Norge vil meina med "følelser" (det å føle "sorg", "glede" m.fl.). Her har ordboka og med det eg sakna foran ("ha en følelse av noe").

Kva seier så *nynorskordboka* om "kjenna" og "kjensle"?

Den fyrste tydinga av "kjenna" er fyrst og fremst (1) *vite kven nokon er* ("kjenne nokon godt", "kjenne seg sjølv", "kjenne att"), den andre (2) er *merke, bli var* (med sansane), *føle* ("kjenne svie"), og den tredje (3) er *føle, sanse* (inni seg), *oppleve* ("kjenne sorg", "kjenne seg glad", "kjenne noko på seg" m.fl.). I (2) og (3) kjem fram det me ofte meiner når me snakkar om "kjensler". I tillegg

finn me i *nynorskordboka* meiningar som "kjenne (etter) i lomma", og dømme ("frikjenne", "tjuvkjenne"). (R.Th.E.: Den siste tydinga kjem frå tysk).

Ei viktig tyding av "kjenna" uttrykkest i "kjenna att". For kjenna att, det er å *minnast* (jfr. *mind*), det å *hugsa* (det siste tydde tidlegare "tenka"), her kjem altså sambandet mellom "kjenna" og "tenka" fram. Det er på same viset med "føle" i uttrykket "kjenne noko på seg". Og i namnordet "kjensle" uttrykkest dette sambandet i "ha ei kjensle av". Og "kjensle" tydde allereie i norrøn tid "attkjening" (minne).

På tysk set ein til forstavingar ("prefiks") som strekar under sambandet mellom "kjenna" og "tenka". Og me låner dei og: "erkjenne" tyder *oppdaga, forstå, få innsikt i*, men og *tilstå skuld*. Og "bekjenne" tyder både det å *vedkjenna seg si tru*, men og å *tilstå skuld*. På nynorsk vil me berre erkjenne, ikkje "bekjenne". Og godt er det.

På engelsk uttrykkest det indre sambandet mellom kjensler og tenking svært klårt i "feel" og "feeling". Det er svært likt det norske, så berre nokre få døme: Verbet "feel" kan tyda *think*, som mellom anna har synonymet *consider*. Og "feeling" kan bety *opinion*. Osb. Nokre døme: "I feel angry", "I feel he is at home", "I have no feeling in my little finger", "I have a feeling he will arrive today".

I all æve

At me preikar meir om kjensler og mindre om tenking, er ikkje det same som at det finst meir av kjensler og mindre tenking. Derimot tyder det andre kjensler og anna tenking. Grøtvedt sitt døme om prikk, strek og monokrom flate er svært lærerikt. Eg går ganske mykje på билетutstillingar. Og har inga glede av de monokrome flatene. Eg har ikkje den "ekstreme sensibiliteten" som ein lyt ha for å

Det er ein slående likskap mellom den monokrome flata og den samfunnsvitskapen som i dag har høgast omdøme blant dei som berre skriv for kvarandre.

kjenna denne gleda. Saka er nemleg at for å ha denne sensibiliteten lyt du og ha ei ekstrem røynsle med - ei attkjenning av, og ein kunnskap om, fargar og ljøs. Denne røynsla og denne kunnskapen har ikkje eg. Aldri går samanhengen mellom det å kjenna (føla) og det å kunna så klårt fram som i døme med den monokrome flata i biletkunsten. Denne samanhengen finn me altså i orda, *kjenna, føla og kunna*.

Når berre nokre få sakkunnige har glede av dei monokrome flatene, er det ikkje avdi kunstnaren ikkje tenker, avdi han berre er "ekstremt sensibel". Det er heller avdi kunstnaren og er sakkunnig, det er sakkunnige som snakkar til sakkunnige. Under "føleriet" - kannestøperiet. Føleri fallera! Det er ein slående likskap mellom den monokrome flata og den samfunnsvitskapen som i dag har høgast omdøme blant dei som berre skriv for kvarandre. Dei skriv med ekstrem sensibilitet svært presist om ingenting.

Det er ikkje slik at det hjarta er fylt med, spring tunga av garde med. Det er omvendt: Det tunga spring av garde med, det vert hjarta fylt med.

Eg har kome til enden.

Kan me lære noko av dette?

Ja, til dømes: Når kjenslene skal fram, og me skal gå frå hovudet til hjarta og endå lengre ned, så lyt me når me "*føler*" som heitast, når me elskar, ikkje lenger ømt seia "elsk meg, "kyss meg", men endå ømmare seia:

*Elsk meg inn i æva
og kyss meg i...*

For det er jo det me "føler", det me har lyst til. Eller?

Artikkelforfatteren er professor i sosiologi ved Universitetet i Oslo.

Noter:

1) Då eg skreiv denne artikkelen, lærde eg mykje i samtalar med ein ordkunstnar: Jan Askelund.

2) Eg brukte bokmålsorda "følelser" og "tenkning" for å undersøka det som interesserer meg avdi dei fleste bruker dei i skrift, ikkje "kjensler" og "tenking". Eg kunne ha brukt andre ord i staden for eller i tillegg (til dømes "emosjonar", "forståelse" eller liknande ord). Då ville eg kan hende ha funne noko anna enn det eg fann. Eller eg kunne ha gått fram på andre måtar. Til dømes kunne eg og ha undersøkt om nokon artikkel hadde bae orda anten i overskrifta eller i teksten. Det har eg ikkje gjort. Eg byrja i 1986, for då fekk eg tre 6 års bolkar. Det var ikkje mogeleg å byrja mykje tidlegare, for dei fyrste artiklane på nettet er frå 1984.

3) <http://atekst.mediearkivet.no/atekst/>

4) På internett "føler" me og mykje meir enn me tenker: 58887 treff på "Følelser", på "Tenkning" 11342 (Alltheweb 2004). Kan hende det er meir av fornuft? Vel: 24895 treff på det ordet. Så det er meir av "følelser" enn av "tenkning" og "fornuft" tilsaman.

5) Eg er uviss på dette uttrykket "rehabiliterer". For det tyder at det er noko som har vore habilt. Og det lyt med undersøka fyrst.

6) Sidan verba her er opphavet til namnorda, byrjar me med dei.

7) Tyder det at mennesket ikkje hadde kjensler før mellomalderen? Nei, men det lyt eg skriva om ein annan gong.

8) Eg har brukt ei internettutgåve.

Litteratur

- A-tekst (2004) <http://atekst.mediearkivet.no/atekst/>
- Alltheweb (2004) 22. april ca. kl. 13.15.
- Chrichton, P. (2001) "Mind over mood?" Times Literary Supplement 27. april 2001.
- Dag og Tid (2004). Nr. 17, laurdag 24. april.
- Enerstvedt, R.Th. (1982) *Mennesket som virksomhet*. Tiden Norsk Forlag, Oslo
- Ferrer, M. (2001) Middelaldermenneskets emosjonelle atferd. Et uttrykk for en kompleks psykologi. *Historisk Tidsskrift*. Bind 80, nr. 2. S. 147-172. Universitetsforlaget, Oslo
- Grøtvedt, P. (2002) Da kunsten skilte lag med fornuften. Kronikk i Aftenposten morgon 9.12.
- Larsen, L. (1998) Fra IQ til EQ. Intervju med Daniel Goleman opprinnelig i det danske fagbladet *Folkeskolen*. I *Skolefokus*, nr. 2, 1998.
- Leander, S. (2004, a) "Alle følelser godt for noe." Intervju med Kirsti og Jon. T. Monsen. Aftenposten morgon, delen "Idag", mandag 19. april).
- Norart (2004) <http://www.nb.no/baser/norart/> Mars
- Norske ordbøker. Internettadresse: <http://www.dok-pro.uio.no/perl/ordboksoek/>
- Leander, S. (2004, b) "Gleden er livets glidemiddel". Intervju med Kirsti og Jon. T. Monsen. Aftenposten morgon, delen "Idag", fredag 23. april).

SLAVE

Mende Nazer og Damien Lewis

Utgitt: 2004

Forlag: Genesis

Sider: 270

Språk: Bokmål

ISBN: 8247603071

Dagen som skulle forandre livet til lille Mende fra Nuba-stammen i Sudan startet som så mange andre dager i Nuba-fjellene med en fantastisk soloppgang.

Det var vår, våren 1994, og det gikk mot slutten på tørketiden det året.

Mende, som var yngst av fem søsken, og sin fars siste datter, var i følge henne selv ganske så bortskjemt.

Denne dagen, som skulle bli begynnelsen på år med undertrykkelse, avstraffelser og et umenneskelig slaveri, uten lønn, fritid eller skikkelig mat begynte med at Mende, som vanlig, hilste den gryende solen vendt mot øst for å be den første av sine fem daglige bønner til Allah.

12 år var Mende - og etter å ha bedt morgenbønnen gjør hun seg klar for å gå til skolen. En time tok veien dit - og en time tilbake. Jenta er en av de flinkeste i klassen, selv om de må lære alt på arabisk, deres eget språk, Nubi-språket, er totalforbudt på skolen, også i friminuttene.

Mende hadde en drøm, hun ville bli lege når hun ble stor - og derfor var hun svært så ivrig på skolen - i tillegg til at hun selvfølgelig, som alle de andre - måtte hjelpe til hjemme med å holde rent, passe dyr, hente vann osv.

Som alle andre familier i Nuba-stammen bodde Mende og hennes familie også i en jordhytte med stråtak, men det var før ...

Raidet:

Hyttene med stråtak var sjanseløse - og det samme var de fleste av innbyggerne da landsbyen ble rasert, kvinner og barn voldtatt, mange av mennene drept og hyttene brent ned. Mujahedin - hadde kommet til landsbyen - og bare aske - halshugde kvinner, menn og barn, samt nedbrente hytter var det de etterlot seg.

Det er denne sjokkerende historien Mende forteller, om angrepet på landsbyen og om

slavehandelen som foregår, også i dag. En slavehandel så utpekulert og grov at jeg har måttet klype meg i armen flere ganger under lesningen av boken *Slave*, klype meg hardt, for å være sikker på at jeg ikke drømmer.

I begynnelsen av boken får vi lese om en afrikansk barndom - på godt og vondt.

Som for eksempel da Mendes søster, Kunyant, blir giftet bort, 13 år gammel og som nesten dør under, og etter bryllupsnatten. I Nuba-stammen ble alle jenter omskåret ved 8-års alderen - og sydd igjen. Brudgommen, på 15 år holdt på med sin unge brud i flere døgn - innestengt i "bryllupshytten". Da Mende, rask som lynet, smetter inn til søsteren for å få henne med seg ut, sier Kunyant: "Mende, jeg kan ikke. Jeg kan ikke røre meg", hulket hun lavmelt. "Sett deg her hos meg og hold meg i hånden" (s.41).

Etter det en kan forstå var likevel barndommen i Nuba-fjellene i Sudan lykelige for de som bodde i landsbyen - helt til det brutale overfallet.

Mange av jentene, blant dem også Mende, ble kidnappet - voldtatt - og tatt med til hovedstaden Karthoum. Her ble de, fem jenter til sammen, innelåst i en kjeller, og fra nå av var de bare "abid" flertall for det arabiske ordet "abid" slave.

Etter en tid i kjelleren blir så Mende, solgt som slave til en arabisk kvinne. Mende blir utnyttet på det groveste, slått, sparket, fratatt navnet sitt, blir låst inne hver natt etter 12 - 16 timers arbeidsdag, i ett skur - og får knapt spise seg mett.

I syv år holder hun ut. Hun vet ingen ting om sine nærmeste - vet ingen ting om noe utenfor husets vegger. Hun får ikke gå noen steder - blir behandlet mye verre enn en skabbete hund.

Så endelig, våren 2000 smiler lykken til Mende. Hun blir sendt til London til en fin sudanesiske diplomatfamilie - for å være slave

hos dem. Før hun kan reise til England må hun lære seg en *historie* - det vil si en løgn om hva hun heter - hvor hun skal arbeide - hva hun får i lønn - ferie, fridager osv. osv.

For å gjøre en lang, og smertefull historie kort - Mende klarte å komme i kontakt med andre fra Nuba-stammen, samt den britiske journalisten Damien Lewis. Mendes nye kontakter hjalp henne å flykte - bort fra slaveriet - og til friheten.

Boken er spennende - og utrolig bra skrevet - det er vanskelig å legge den bort før siste side er lest. Lenge siden jeg har grått så mye, og så lenge, over en skjebne i en bok.

Det verste er at det tydeligvis fortsatt foregår et slaveri - på middelaldernivå - med bortføring av barn, grov mishandling, tortur og brudd på alle menneskelige rettigheter i vår verden. Boken burde bli obligatorisk lesestoff for alle som arbeider for fred, frihet og demokratiske rettigheter.

Mende Nazer, studerer i dag engelsk og har som mål å bli sykepleier. Hun er en engasjert forkjemper for menneskerettigheter. Hun reiser verden rundt for å informere om og kjempe mot slaveri i Sudan. I 2002 mottok Mende The International Award for European Human Rights fra den Madrid-baserte organisasjonen Coalition Against Racism (CECRA):

Damien Lewis er en prisbelønt skribent og filmregissør. I over femten år har han laget dokumentarfilmer fra konflikter, katastrofeområder og fra frontlinjen i flere kriger i Asia, Sør-Amerika og Afrika. I samarbeid med produksjonsselskapene Frontline TV og Journeyman har han laget dokumentarfilmer vist på BBC, Channel 4, CNN, ABC og flere andre TV-kanaler. Hans artikler er publisert i aviser verden over. Han har laget en rekke filmer om krig, slaveri og relaterte temaer fra Sudan.

Boken er anmeldt av Nancy Aalmo

Folketrygda som privat pensjonssystem

Børsfonda skal bli det nye grunnlaget for pensjonene til folk flest hvis Bondeviks høyreregjering i samarbeid med FrP får det slik de vil. Regjeringen kaller det for sikring av fremtidige pensjoner fra Folketrygda.

Man skal spare privat til pensjon, den offentlige delen vil bare bli en liten del av pensjonen (mindre en minstepensjonen i dag) resten må alle spare i private pensjonssystemer.

Samtidig går høyreregjeringen til angrep på arbeidsmiljøloven, fratar arbeiderne rettigheter på arbeidsplassen, midlertidige ansettelse og sosial dumping på det norske arbeidsmarkedet.

Hvem av fremtidens pensjonister, vil ha noe igjen når måneden er omme for å kunne av sette noe av sparepengene i private pensjoner? Arbeidere som går deltid, og er midlertidige ansatte til slavelønninger på grunn av den sosiale dumpingen?

Svenskene har lagt om pensjonssystemet sitt for noen år siden, nu har det tidligere "folkhemmet" fått et av verdens mest børsesponerte pensjonssystem. Den svenske statsminister Göran Persson har i en tale på andre siden av jordkloden, i Australia, nylig vedgått at folk vil bli sterkt skuffet når de om 20 års tid oppdager hvor dårlig pensjon de faktisk kommer til å få. Med andre ord omleggingen i det svenske pensjonssystem var ikke å sikre gode og stabile pensjoner til "medel-svensson". Innbetalingen/avgiften til folkhemmet for folk flest er like høy i dag. Det hele var et opplegg slik at folk flest skulle være med å betale de store skattelettene som de rike har fått og får og der pensjonssystemets forvalter kan tjene store penger.

Svenskene betalte i fjor totalt 10 milliarder kroner bare for å få forvaltet sparepengene sine i de ulike private børsfondene. Det til svarer 10 prosent av pensjonen for over en halv million pensjonister.

Bondeviks Høyreregjering med FrP vil gi/forære liknende folk i Norge mulighet til å tilrane seg en del av folk flest si lønnsinntekt under merkelappen "forvaltning av et privat pensjonssystem". Det vil skje med at man minsker ytelsen fra folketrygda (du vil betale like mye i avgift til trygda men vil få mindre igjen) og blir eventuelle sparepenger kanalisert over til disse forvalterne i finanskapitalplasser og andre deler av de private børsfondene. Samtidig er de frekke nok til å hevde at vi ikke har "råd til" Folketrygden, men pengene som går til den private pensjonen må komme fra lønningene til det arbeidende folk.

Den svenske statsministeren Persson har allerede

sagt hvordan gå med de børsavhengige pensjonsfondene under "normale" tilhøve på børsen. Og der en stor del sparepengene som er blir betalt inn går rett i lomma til børsfondenes forvaltere.

Verdiskapingen er produksjon (arbeid) i en samfunnsmessig prosess. Med andre ord: "alle som arbeider er med å skape verdiene i samfunnet." Alle økonomer er enig at produksjon er en samfunnsmessig prosess, men når man snakker om tilegnelsen (hvem som skal eie eller få) av dens produkter/verdier, så skiller man lag. Høyresiden sier tilegnelsen er en privat sak, mens venstresiden sier at den samfunnsmessige produksjonsverdi må fordeles gjennom en bevisst samfunnsmessig styring. Spekulasjoner på børsen er ingen samfunnsmessig produksjon som skaper verdier i/til samfunnet.

På spørsmål til et Wall Street advokatektepar om hvordan de hadde sikret sin alderdom, sa de at det var gjennom børsnoterte papirer og fond. Det de fryktet mest var et krakk på aksjemarkedet, bare en halvpart av størrelsen som det i 30 årene, da ville de måtte komme til å leve i fattigdom på sine gamle dager. De var sikker på at sammenbruddet ville komme, men håpet på at det ikke kom i deres tid. Også sier de videre, hadde vi i USA hatt et statlig pensjonssystem så vil det ha vært lys i tunnelen.

Livsgrunnlaget for disse og alle andre aksje- og fondssparere vil forsvinne med et eventuelt sammenbrudd i det globale børsystemet. Dersom dette blir en realitet, vil fondsforvalterne som har sikret seg gjennom store fallskjermer kunne seile av gårde, mens minstepensjonisten vil se at livsgrunnlaget forsvinner med de private pensjonene sine papirverdier på børsene.

Bondeviks Høyreregjering med FrP har startet angrepet på folketrygdens pensjonister og ikke bare fremtidens pensjonister vil bli berørt. De svake skal skattes hardere for at det skal gis skattelette til de rike. En fremtid med Bondeviks Høyreregjering og/med FrP som støtteparti er en ulykke for landet og det norske folk.

Yrkesaktive, ungdom og pensjonister, fjern Bondeviks Høyreregjering og deres partier fra Stortinget ved valget til høsten, KrF, Venstre og Høyre med FrP som støtteparti må vekk.

Øistein Olsen, Narvik

fortsettelse fra side 5:

grense går. Når vil jeg og andre SVere sette foten ned for et regjeringssamarbeid som gjennomfører politikk vi ikke liker? Det er helt sikkert at en regjering utgått av sentrum-venstresiden vil gjøre ting jeg ikke liker. Like sikkert er det at det finnes en smertegrense. Men det er ikke den viktige debatten i dag. Vi skal være oppmerksom på farene, men fokusere på mulighetene. Den viktige debatten er hvor vi faktisk vil.

Mine mål for Norge i 2009 ser blant annet slik ut: Klasseskillene er redusert gjennom merkbar utjevning i levekår og strammere livsveier for overklassen. Fattigdom er avskaffet i Norge. Makt er overført fra markedet til demokratiet, for eksempel gjennom aktiv offentlig eierskap, vilje til å avvise EØS-direktiver og en redemokratisering av helsevesenet. Økte offentlige investeringer er prioritert på bekostning av privat forbruksvekst, slik at videreutvikling av velferdsstaten blir mulig. Norge opptre uavhengig av Washington og Brussel, både når det gjelder krig og handelsforhandlinger. Likelønn og arbeidstidsforkortelser er satt på dagsorden. Det føres en politikk for å stimulere framveksten av arbeiderstyrte bedrifter. Kontantstøtten er fjernet, og adopsjons- og ekteskapsrett er innført for homofile. Erna Solbergs umenneskelige asylpolitikk er for lengst avskaffet. Energipolitikken er lagt om, og det blir ingen oljeboring i Barentshavet.

En slik utvikling er ikke noe endelig mål for oss som er sosialister. Vi vil videre, til et samfunn som kan bryte med kapitalismens logikk, et sosialistisk folkestyre. Men det er mange etapper å gå dit. De som ikke tør gå dem ender opp som utopister. Vi må bidra til en reideologisering av politikken ved å tegne en himmel over vårt prosjekt som er større enn 2005. Den overordnede strategiske utfordring i dag er likevel å stoppe nyliberalismen. Selv en forsiktig utvikling i retning mindre penge-makt og mer demokrati vil være et veiskille.

Dette avgjørende veivalget tvinger seg på oss. På mange felt nærmer vi oss en skjebnetid for velferdsstaten. Høyrekreftene dytter oss aktivt i retning av en slik situasjon med sin utarmingspolitikk overfor offentlig sektor, og angrep på fagbevegelsen. Det haster med å mobilisere folk mot regjeringen, og det er vanskelig uten et alternativ. Vi må vise fram et politisk prosjekt som kan gi folk reelle valg og grunner for å delta, og da trengs ikke bare langsiktige visjoner, men også et mer umiddelbart alternativ. Skal en regjering delta kunne forsvarer må den være mer enn ett "lesser evil". Det må være et politisk prosjekt som kan erstatte den politiske resignasjon og avmakt som i dag preger mange mennesker, med en tro på forandring. Til tross for to tiår med markedsliberalisme er en slik venstresving mulig i verdens rikeste land. Vi skal ikke vike i møte med denne utfordringen.

Audun Lysbakken er Stortingsrepresentant for SV.

Uttalelser fra det 2. ordinære landsmøte i Bevegelsen for Sosialisme

Slå ring om meierisamvirket og fortsatt bosetting i distrikts-Norge!

Tine/ICA-brøleren har ført til et politisk stormløp mot meierisamvirket Tine. Hendelsene synliggjør behovet for opprydding innad i Tine.

Som sosialister forsvare vi grunntanken bak meierisamvirkene. I motsetning til Synnøve Finden, som er eid av en liten gruppe aksjonærer, er Tine eid av 18.000 små og store norske bønder. Men selskapets størrelse og tilnærmede monopolsituasjon stiller også store krav til innsyn og demokratisk kontroll med dets virksomhet. Ledelsen har i det aktuelle tilfellet misbrukt den tillit den har fått, både fra bøndene og fra forbrukerne av meieriprodukter.

Vi må være på vakt mot krefter som bruker skandalen til å få oppløst samvirkene og EU-tilpasse norsk landbrukspolitikk ytterligere. Tine er bondeeid og det ligger mange utjevnings- og distriktpolitiske oppgaver på konsernet. Det har for eksempel plikt til å hente melk selv på de aller minste brukene, og i de mest avsidesliggende strøk.

Norsk landbruk er verd å forsvare. Vi lever i en verden med stadig flere munnar å mette, og et rikt og langstrakt land som Norge bør kunne stå for en betydelig grad av selvforsyning. Samtidig er det god økologi at varer produseres så nært som mulig forbrukeren.

Landsmøtet i BfS, samlet i Bergen 26.-27. februar, tar avstand fra det vi oppfatter som en koordinert kampanje for å knekke de norske landbrukssamvirkene og dermed legge veien åpen for sentralisering og kapitalmakt på nok et område som bør være under demokratisk kontroll.

Rød-grønt i 2005

Norge har ikke råd til fire nye år med høyrestyre. Den sittende regjeringen fører en sosial politikk som tar sikte på å gjenreise forskjells-Norge. Bondevik-regjeringen har åpnet for ukontrollert bruk av overtid i arbeidslivet, kuttet i ledighetstrygden og startet et angrep på de offentlige pensjons- og sykelønnsordninger.

Verdens fattige og undertrykte er heller ikke tjent med fire nye år med norsk høyrestyre. Utenrikspolitisk støtter regjeringen ukritisk opp om USA og NATOs nykolonialistiske linje. Bush-administrasjonen uttrykker tilfredshet med Norges deltakelse i krigsoppdrag i Afghanistan og Irak. Den usolidariske og nykolonialistiske utenrikspolitiske linjen til regjeringen understrekes av krav den har reist til fattige og underutviklede land om åpning og deregulering av offentlige tjenester som vann, kommunikasjon og utdanning. Dette kan vanskelig sies å tjene andre enn norske- og internasjonale kapitalinteresser.

En ny regjering sammensatt av SV, SP og AP vil ikke føre til radikale samfunnsendringer i Norge. Likevel vil det gi håp om stopp i nedbygging av velferdsstaten og en noe mer selvstendig utenrikspolitikk.

En sentrum-venstre-regjering er det eneste reelle alternativet til den sittende regjeringen ved Stortingsvalget 2005. Vi har imidlertid forståelse for at mindre grupperinger på venstresiden har behov for å markere seg. Å arbeide for radikale samfunnsendringer på sikt og å presse norsk politikk litt til venstre i dag, er ingen motsetning.

Ny regjering - bruk stemmeretten fornuftig!

Tett skattehullet

Mange multinasjonale selskaper betaler lite eller ingen skatt i Norge. I Danmark har en regnet ut at det unndras mellom 20 og 40 milliarder kroner året ved intern flytting av overskudd til land med lav skatt. En vanlig metode er internprising, som er meget vanskelig å kontrollere.

Problemet med denne formen for skatteunndragelser er at den rammer konkurrerende lokale, mindre bedrifter som ikke kan manipulere med regnskapene. Dessuten fører den til et økende skattetrykk på lønnstakerne som ikke kan unndra seg skatt.

I Danmark er det etablert en spesialavdeling for å gå disse selskapene nærmere etter i de økonomiske sømmene. Denne avdelingen har allerede ført inn flere milliarder kroner til den danske statskassen. Dette kan naturligvis også gjennomføres som et strakstiltak i Norge.

På lengre sikt trengs et mer gjennomgripende system som mer effektivt tetter dette enorme skattehullet. Internasjonalt vil tiltak i denne retning kunne bidra avgjørende til betydelige velferdstiltak i mange land. Dessuten vil det føre til en mer rettferdig konkurranse mellom multinasjonale og mindre, lokale selskap.

Bevegelsen for Sosialismes andre ordinære landsmøte mener det bør opprettes en spesialenhet hos skattemyndighetene som bare har ettersyn av disse selskapene som oppgave. Det må etableres regler som på sikt gjør det vanskeligere å flytte penger internt i multinasjonale konsern for å unndra skatt.

Ytre verdensrom - jorden t u r / r e t u r

AV EVEN SANDVIK UNDERLID

Forestill deg at du kom fra en annen planet og besøkte jorden for første gang. (Et slitt tankeeksperiment, men la gå.) Bortsett fra plagsomme blikk fra mennesker som ville lure på hvem dette forvirrede og sannsynligvis blåfargede vesenet med bjeller på hodet var, kunne det ha blitt en god opplevelse. Tross alle kriger, all den sult og nød som menneskeheten frembringer, har jorden virkelig mye fascinerende å by på. I all sin merkelige vakkerhet.

Et bestemt og temmelig absurd fenomen tror jeg likevel ville ha festet seg spesielt godt i minnet. Over alt, og særlig i byområdene i de mest velstående landene, suser millioner av mennesker rundt i hver sin lille eske med fire hjul. Dag etter dag. År etter år.

Tenk deg om, gjerne en dag eller to. Ja, jeg er ikke mindre uhøflig enn at jeg ber deg, som leser om å sette av litt tid til å reflektere over tankene som her fremsettes. Hvilke konsekvenser har det egentlig at vi har organisert bysamfunnene våre med mest mulig privatbilisme som mål? Tenk - så mye støy! Så mange ulykker som kunne ha vært unngått. Så mye lokalforurensning, og påfølgende sykdommer. Så mye usunn livsstil, og de fysiske og psykiske problemer som ofte følger av det. Så store arealer som går til veier og parkeringsplasser, hvor det kunne ha vært parker og friluftsområder, rimelige utleieboli-

ger, restauranter, sykkelstier, butikker eller idrettsanlegg. Så store utslipp som havner i atmosfæren, og truer med å skyve økosystemet på vår lille klode fullstendig ut av balanse. Så kommunikasjonsbegrensende og ensomhetsfremmende, så ødeleggende for det offentlige rom. Og så lite pent, da.

"Nok en naiv hippie", er det kanskje noen som tenker nå. Men undertegnede er faktisk ingen hippie, selv om dette leserinnlegget innledes med en fortelling om et vesen fra en annen planet. (Det er et virkemiddel for at du skal huske.) Jeg har dessuten undersøkt tingene jeg skriver om.

Det lar seg gjøre å organisere en moderne by uten biler, forutsatt helhetlig tenkning fra politikernes side. Ideen har alt blitt utprøvd i praksis, for eksempel i den belgiske byen Hasselt, med 68.000 innbyggere. Der innførte man gratis buss og fjernet bilen fra bykjernen. Busstrafikken ble åttedoblet på kort tid. Noen andre konsekvenser - foruten de mest åpenbare knyttet til lavere forurensning; reduserte utgifter til vedlikehold og utbygging av veier, bedre oppvekstmiljø og økt sosial aktivitet, færre ulykker, befolkningsnedgang ble til befolkningsvekst, flere turister, ja, til og med byens næringsdrivende jublet - når de oppdaget at folk sluttet å reise til bydelene for å handle.

Prosjektet i Hasselt ble lagt merke til den gang nyhetsverdien fortsatt var stor, og delegasjoner ble sendt fra andre byer. Responsen var dessverre som ventet fra politikerhold. "Dette er vel og bra, men det kan jo ikke gjennomføres i vår by" var omkvedet. Representantene fra Hasselt svarte:

"Hvorfor ikke?"

Stillhet. Hver gang.

Her treffer du oss

Bevegelsen for Sosialisme
Postboks 131
5804 BERGEN

kontakt@bevegelsen.no

Lokallag

BfS - Bergen

Erik Taksdal Kongshavn
Nordre Nattlandsfj. 17
5098 Bergen

tlf.: 55 32 10 87
mobil.: 936 22 697

BfS - Narvik

Bjørn Borgsø
Ibsensvei 6
8517 Narvik

tlf. 76 94 20 29

BfS - Oslo

Karijanne Lund Methi
Nordlysveien 23a
0489 OSLO

Kontaktpersoner

Nordland

Jan Selmer Methi
Trollbjørnveien 5
8028 Bodø

tlf. 75 51 87 89
e-post: jsmethi@online.no

Knut Lindtner
Granliveien 6
8370 I. eknes

tlf. 76 08 43 99
mob. 913 09 168
e-post: klindtne@online.no

Trøndelag

Anna Larsen Røe
Kong Øysteins vei 25B
7046 Trondheim

mob. 413 32 396
e-post: annabla2@hotmail.com

Møre og Romsdal

Katja Bratseth
Reipslagergata 9
6514 Kristiansund N.

Nancy Aalmo
Brattset Gard
6693 Mjosundet

tlf. 71 64 88 50
mob. 980 36 288
e-post: na-aalmo@frisurf.no

Sogn og Fjordane

Gunnar Sortland
Dalevegen 20
6900 Florø

tlf. 57 74 28 13
e-post: r-sor@online.no

Hordaland

Kjell Underlid
Barkaleitet 5
5115 Ulset

tlf. 55 39 03 46
e-post: kjell.underlid@netcom.no

Oppland

Gaute Roaldsøy og Ingrid Øverbo
Solliå
2840 Reinsvoll

tlf. 61 12 88 15
e-post: gauteroa@start.no

Akershus

Anders Hamre Sveen
Brennhøgda 15
2080 EIDSVOLL
mob. 916 16 568

e-post: anhams@yahoo.no

Folkets kjøkken + Euryphai

Føler du deg som en veddeløpshest eid av en pøsefabrikk? Er du lei av truende skyer og lavtrykk? Unn deg selv et luksuriøst måltid som garantert får tennene til å løpe i vann! Imponer deg selv, og de som eventuelt får smake, med denne lekre og smaksrike paien!

Nok til omtrent 3 sultne mennesker.

Du trenger:

5 egg

½ fersk spinat eller 100 g. frossen / hermetisk

½-1 blokk fetaost i lake (fås kjøpt i "importforretninger" og i velassorterte matbutikker evt. sånn feta i grønn papp)

100 g soltørkede tomater

100-150 g. champignon

4 vårløk

2-4 fedd hvitløk, etter smak

2 ss sterk sennep, for eksempel estragonsennep

3 plater frossen butterdeig, finnes i de fleste frysedisker.

Olje til å smøre paiformen

Salt & pepper (spe eventuelt med sterkere saker, som cayennepepper)

Hvis du vil ha en fyldigere blanding kan du raspe i hvitost eller edamer.

Instruks:

Kutt sopp og løk og brun dem i en panne. Pisk eggene sammen (hell av litt til pensling). Legg ut butterdeigsleivene til tining og sett ovnen på 120 grader. Finhakk/press hvitløken, skjær de soltørkede tomatene i litt mindre biter. Rør dette inn i eggene sammen med spinat (press alt vannet ut av den hvis den er hermetisk eller frossen, finhakk den hvis den er fersk). Ha i de øvrige ingrediensene, smak til med salt og pepper (eventuelt også mer eksotiske krydder som cayennepepper eller liknende).

La blandingen stå mens du smører en stor paiform (de har stort sett de samme målene) og kjevler ut butterdeigen. Kle innsiden med så tynne lag som mulig. Prikk hull i hele deigen på bunnen av formen med en gaffel.

Nå skal røren ha "skilt ut" overflødig væske som du heller av uten å miste røren i oppvaskkummen. Fyll paien. Skjær ut butterdeigsstrimler som plasseres diagonalt over hverandre for å illudere de klassiske rutemønsteret paier ofte ikles. Pensle med egg, steik i 40 min i midten av ovnen på 120 grader, serveres lunken med cottage cheese og sennep.

Hvis du vil ha en krone på verket, gjør en enkel salat med tomat og agurk susen.

Ps! Her er det fullt lovlig å bruke all undertrykt skapertrang! Varier og komponer etter egne smakspreferanser!

www.bevegelsen.no

Støtt vårt arbeid -

Kontonummer: 0539 15 07653

Hvem er vi?

Bevegelsen for Sosialisme vil sette et grunnleggende annerledes samfunn - sosialismen - på dagsorden.

Vi skal bygge broer hvor det finnes kunstige politiske skiller. Vi ønsker å skape et miljø på tvers av tradisjonelle skillelinjer - de være seg kulturelle, aldersmessige eller mellom kjønnene. Bevegelsen for Sosialisme verken er eller vil bli noe politisk parti, men forener partipolitisk aktive og folk som ikke finner seg til rette i de etablerte partiene. Organisasjonen prioriterer debatt og ulike former for opplysningsvirksomhet.

**Bevegelsen for Sosialisme
trenger deg!**

**Paibaker eller ikke -
meld deg inn på bevegelsen.no**

Returadresse:
Sosialistisk fremtid,
boks 131, 5804 BERGEN

Att ønske

*Att leve og elske, og elske at leve.
Att ånde i fred, der er faktisk det hele.
Att virkelig være din næstes ven.
Att glædes sammen, igen og igen.
Att virke sammen for fredens sag.
Att vide: Der bli'r ingen krige idag.
Att føle sig sikker på dagen i morgen.
Att skærme hinanden, og dele sorgen.
Att vågne trygt i hinandens arme.
Att elske hinanden med inderlig varme.
Att gøre sit bedste for barnets tarv.
Att fastholde arbejderklassens krav.
Att gøre vor verden sikker og trygg.
Att aldrig mer' se en pisket ryg.
Att kende respekten for dagligt brød.
Att høre den sidste diktator er død.
Att ældes til slut, og se vore børn.
Att se dem voksne, parat til en torn.
Att mærke i sjælen den klare besked:
Det var UØ kammerater - Vi skabte fred.*

1. maj 1982, Jørgen Jørgensen